

SZKOŁA GŁÓWNA GOSPODARSTWA WIEJSKIEGO W WARSZAWIE

KATEDRA GENETYKI I OGÓLNEJ HODOWLI ZWIERZĄT

adnotacje: Dotyczy Projektu pt. " Ochrona in situ żubra w Polsce - część północno-wschodnia" Projekt w 85% dofinansowany jest przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko w ramach działania 5.1 priorytetu V zgodnie z umową o dofinansowanie nr: POIS.05.01.00-00-229/09-00 oraz w 15% współfinansowany jest ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej zgodnie z umową o współfinansowanie wydatków kwalifikowanych Projektu realizowanego w ramach V osi priorytetu POIiŚ nr: 145/2011/Wn-50/OP-WK-PS/D

Raport z realizacji zadania II.1:

„Ocena możliwości rozprzestrzeniania żubra w RDLP Białystok - opracowanie programu rozsiedlenia do Puszczy Augustowskiej”

Część:

Postrzeganie przez społeczność wiejską koncepcji reintrodukcji żubra (*Bison bonasus* L.) w Puszczy Augustowskiej

Autor: Marcin Smoleński

Katedra Turystyki i Rekreacji Politechniki Białostockiej
m.smolenski@pb.edu.pl

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

1

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

WPROWADZENIE

Celem przeprowadzonych badań było określenie poziomu społecznej akceptacji dla koncepcji introdukcji żubra (*Bison bonasus* L.) w Puszczy Augustowskiej. Zgodnie z obowiązującą doktryną uspołecznienia ochrony przyrody, sukces introdukcji / restytucji gatunku, podlegającego ochronie prawnej, ściśle zależy od pozytywnego stosunku lokalnej społeczności do występowania tegoż gatunku w sąsiedztwie miejsca zamieszkania. Tym samym, zależy od stopnia akceptacji ograniczeń w użytkowaniu zasobów środowiska i ponoszenia kosztów wynikających z bytowania danego gatunku chronionego. Niski poziom akceptacji prowadzi, w konsekwencji, do poczucia niesprawiedliwości społecznej, wynikającego z subiektywnego poczucia obarczenia kosztami ochrony przyrody lokalnej społeczności, której dobrobyt materialny jest zazwyczaj niższy od przeciętnej krajowej. Tym samym, pozytywny stosunek do występowania gatunków chronionych w sąsiedztwie miejsca zamieszkania, jest efektem oddziaływania populacji tych gatunków na styl życia i ogólny dobrobyt lokalnej społeczności. Osiągnięcie celu uspołecznienia ochrony przyrody jest możliwe tylko wtedy, gdy korzyści wynikające z ochrony przyrody (niematerialne i materialne) przewyższają koszty (niematerialne i materialne) ponoszone przez lokalną społeczność.

W przeprowadzonych badaniach przyjęto założenie, że żubr (*Bison bonasus* L.), w świadomości społecznej, stanowi uosobienie wartości środowiska puszczańskiego (umbrella species) oraz, że w świadomości społecznej jest uznanym dobrem narodowym – jego występowanie wpływa na „prestż” miejsca zamieszkania. Ponadto, poziom społecznej akceptacji dla koncepcji introdukcji żubra w Puszczy Augustowskiej zależy od wpływu środowiska (krajobrazu) Puszczy Augustowskiej na ogólny dobrobyt lokalnej społeczności. Tym samym, zależy od oddziaływania gospodarki leśnej, prowadzonej przez PGL Lasy Państwowe oraz od oddziaływania regulacji prawnych i administracyjnych, związanych z ochroną przyrody regionu Puszczy Augustowskiej. Konsekwentnie, przyjęto następujące hipotezy robocze:

Hipoteza 1. Społeczna akceptacja dla koncepcji introdukcji żubra wynika z przewidywanych korzyści pozamaterialnych, związanych z „prestżem” miejsca zamieszkania.

Hipoteza 2. Im bardziej pozytywny jest wpływ środowiska Puszczy Augustowskiej na jakość życia (dobrobyt i styl życia) ludności, tym wyższy poziom akceptacji dla koncepcji introdukcji żubra.

Hipoteza 3. Im wyższa ocena działalności (wiarygodności) PGL Lasy Państwowe, tym wyższy poziom akceptacji dla koncepcji introdukcji żubra

Hipoteza 4. Im wyższy poziom akceptacji regulacji związanych z ochroną przyrody, tym wyższy poziom akceptacji dla koncepcji introdukcji żubra.

Hipoteza 5. Indywidualna akceptacja dla koncepcji introdukcji żubra zależy od charakterystyki respondenta, jego płci, wieku, wykształcenia, zatrudnienia i posiadanego gospodarstwa rolnego.

SYNTETYCZNY OPIS REGIONU PUSZCZY AUGUSTOWSKIEJ

W granicach Polski, Puszcza Augustowska obejmuje około 114,4 tys. ha, położona jest w granicach administracyjnych trzech powiatów: augustowskiego (gminy Lipsk, Sztabin, Augustów – gmina

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

2

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

wiejska, miasto Augustów, Płaska, Nowinka), sejneńskiego (gminy Giby, Krasnopol) i suwalskiego (gmina wiejska Suwałki, miasto Suwałki).

Gmina Płaska położona w całości na obszarze Puszczy Augustowskiej (lesistość 82,3%, zaludnienie 7 osób/1 km²). Obszar gmin Giby i Nowinka w większości obejmuje tereny puszczańskie (odpowiednio lesistość: 75,7% i 61,6% oraz zaludnienie 9 osób/1 km² i 14 osób/1 km²). Obszary wiejskie gmin Sztabin, Augustów i Suwałki częściowo zlokalizowane są na obszarze Puszczy Augustowskiej (odpowiednio lesistość: 41,5%, 31,4% i 29,1% oraz zaludnienie 15 osób/1 km², 25 osób/1 km² i 25 osób/1 km²). Gminy Lipsk i Krasnopol graniczą z obszarem Puszczy Augustowskiej (odpowiednio lesistość: 22,8% i 22,5% oraz zaludnienie 29 osób/1 km² i 23 osób/1 km²) (tab. 1).

Bariery ekologiczne (infrastrukturalne i naturalne) determinują granice zwartego kompleksu Puszczy Augustowskiej:

- od Północy – aglomeracja Suwałk, jezioro Wigry i granica obszarów leśnych Puszczy Augustowskiej,
- od Zachodu – droga międzynarodowa E-67 (nr 8) na odcinku Suwałki – Sztabin i aglomeracja Augustowa,
- od Wschodu – granica Polski,
- od Południa – granica obszarów leśnych Puszczy Augustowskiej.

Na obszarze zwartego kompleksu Puszczy Augustowskiej dodatkowo występują trzy znaczące bariery ekologiczne o charakterze infrastrukturalnym:

- Kanał Augustowski
- Droga krajowa nr 15 na odcinku Augustów – Giby
- Droga wojewódzka nr 664 na odcinku Augustów – Lipsk

Z obszarem zwartego kompleksu Puszczy Augustowskiej związanych jest 92 wsie i dwa miasta (Suwałki i Augustów), z czego 49 wsi zlokalizowanych jest wewnątrz Puszczy. Dodatkowo 69 wsi i jedno miasto (Lipsk) przylega do obszarów leśnych połączonych ze zwartym kompleksem Puszczy Augustowskiej (tab. 2). Cały zwarty kompleks Puszczy Augustowskiej charakteryzuje się bardzo niskim zaludnieniem, porównywalnym z zaludnieniem w Gminie Płaska (około 7 osób / na 1 km²).

Tabela 1. Ogólna charakterystyka gmin wiejskich regionu Puszczy Augustowskiej

Gmina	Powierzchnia (ha)	Lesistość (%)	Mieszkańcy (N)	Zaludnienie (osób/1 km ²)
Suwałki (gmina wiejska)	26455	29,1	6716	25
Krasnopol	17152	22,5	3890	23
Giby	32323	75,7	2914	9
Nowinka	20408	61,6	2885	14
Płaska	37267	82,3	2555	7
Augustów (gmina wiejska)	26661	31,4	6591	25
Sztabin	36311	41,5	5275	15
Lipsk (gmina miejsko-wiejska)	18421	22,8	5418	29

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

3

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

W północno-zachodniej części Puszczy Augustowskiej główne osadnictwo związane jest z aglomeracją Suwałk i zlokalizowane jest na obrzeżach Puszczy Augustowskiej, wzdłuż dróg:

- Dubowo – Płociczno-Osiedle – Płociczno-Tartak – Gawrych-Ruda
- Krzywe – Leszczewek – Leszczewo – Stary Folwark
- Sobolewo - Cimochowizna

Ponadto, na obrzeżach Puszczy Augustowskiej zlokalizowane są w Gminie Krasnopol: Mikołajewo, Maćkowa Ruda, Gremzdówka, Jeziorki. We wnętrzu kompleksu Puszczy Augustowskiej zlokalizowana jest wieś Czerwony Krzyż. Ta część Puszczy charakteryzuje się krajobrazem pojeziernym i w większości podlega ochronie w ramach Wigierskiego Parku Narodowego.

W północno-wschodniej części Puszczy Augustowskiej główne osadnictwo zlokalizowane jest na obrzeżach Puszczy Augustowskiej: Pogorzelec, Karolin, Chrystianowo, Wierśnie, Białorzeczka, Białowierśnie, Krasne, Giby, Aleksiejówka, Pomorze, Posejnele, Kukle. We wnętrzu kompleksu Puszczy Augustowskiej osadnictwo skoncentrowane jest wzdłuż dróg:

- Głęboki Bród – Frącki – Tartaczysko – Gulbin – Sarnecki - Studziany Las
- Zelwa – Wilkokuk

Ponadto występują izolowane wsie: Wysoki Most, Okółek, Dworzysko, Budwieć, Stanowisko.

W zachodniej, centralnej części Puszczy Augustowskiej, na wschód od drogi międzynarodowej E-67, wewnątrz kompleksu Puszczy Augustowskiej zlokalizowane są:

- na południe od jeziora Wigry wsie: Ateny, Bryzgiel, Walne, Monkinie, Krusznik, Danowskie, Kopanica i Tobołowo.
- na północ od jeziora Długie Augustowskie wsie: Blizna i Strękowizna.

Na obrzeżach zwartego kompleksu Puszczy Augustowskiej (na wschód od drogi międzynarodowej E-67) zlokalizowane są wsie: Jurydyka, Barszczowa Góra i Podnowinka.

We wschodniej, centralnej części Puszczy Augustowskiej główne osadnictwo zlokalizowane na północ od kanału Augustowskiego, wzdłuż dróg:

- Przewież – Sucha Rzeczka – Płaska – Gorczyca – Perkuć – Jazy – Mikaszówka – Rygol – Tartak – Kielmin – Kudryniki – Lipiny – Rudawka – Osienniki.
- Sucha Rzeczka – Serwy – Dalny Las – Serski Las.
- Macharce – Podmacharce – Mołowiste.

Ponadto występują izolowane wsie: Strzelcowizna, Muły i Gruszki.

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

4

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Tabela 2. Struktura osadnicza na terenach wiejskich Puszczy Augustowskiej

Gmina	Liczba miejscowości (N) ¹		
	wewnątrz zwanego kompleksu Puszczy Augustowskiej ²	na obrzeżach zwanego kompleksu Puszczy Augustowskiej	na obrzeżach ogólnego kompleksu Puszczy Augustowskiej ³
Północno-zachodnia część Puszczy Augustowskiej			
Krasnopol	1	5	7
Suwałki (gmina wiejska)	2	6	7
Północno-wschodnia część Puszczy Augustowskiej			
Giby	13	9	3
Centralna - zachodnia część Puszczy Augustowskiej			
Nowinka	10	3	14
Centralna - wschodnia część Puszczy Augustowskiej			
Płaska	18	0	0
Południowo-zachodnia część Puszczy Augustowskiej			
Augustów (gmina wiejska)	0	5	11
Sztabin	1	7	23
Południowo-wschodnia część Puszczy Augustowskiej			
Lipsk (gmina miejsko-wiejska)	4	7	4
Płaska	0	1	0
Łącznie	49	43	69

W południowo-zachodniej części Puszczy Augustowskiej główne osadnictwo związane jest z aglomeracją Augustowa i zlokalizowane jest na obrzeżach Puszczy Augustowskiej, na wschód od drogi E-67: Augustów, Białobrzegi, Czarnucha, Kolnica i Pondzie. Ponadto, na obrzeżach Puszczy Augustowskiej w Gminie Sztabin położone są wsie: Długie, Balinka, Lebiezin, Komaszówka, Hruskie, Jastrzębna Pierwsza, Jastrzębna Druga. We wnętrzu kompleksu Puszczy Augustowskiej zlokalizowana jest wieś Wilkownia.

W południowo-wschodniej części Puszczy Augustowskiej główne osadnictwo zlokalizowane jest na obrzeżach Puszczy Augustowskiej: Jasionowo, Skieblewo, Żabickie, Starożyńce, Wołkusz,

¹ Nie uwzględniono wszystkich małych jednostek osadniczych administracyjnie przypisanych do innych wsi sołeckich.

² Za zwarty kompleks Puszczy Augustowskiej przyjęto w tej pracy kompleks bez barier ekologicznych determinujących zachowania zwierząt.

³ Za ogólny kompleks Puszczy Augustowskiej przyjęto w tej pracy zwarty kompleks puszczański z przyległymi obszarami leśnymi.

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Nowe Leśne Bohatery i Stare Leśne Bohatery. We wnętrzu kompleksu Puszczy Augustowskiej położone są wsie: Podwołkuszne, Krasne, Wyżarne, Rubcowo i Lubinowo.

Tabela 3. Struktura użytkowania gruntów (w hektarach) w regionie Puszczy Augustowskiej

Gminy wiejskie	ogólna powierzchnia gruntów	użytki rolne				lasy i grunty leśne	grunty pozostałe
		razem	grunty orne	łąki i pastwiska	sady		
	w ha						
Suwałki	26482	12760	10960	2928	52	7670	6052
Krasnopol	16637	11406	7752	3277	56	3863	1368
Giby	32357	5440	4084	1346	10	24883	2034
Nowinka	20358	5553	3364	2173	16	12878	1927
Płaska	37267	3727	2236	1491	0	30186	3354
Augustów	26652	16126	9904	6139	83	8643	1883
Sztabin	36180	17095	6282	10801	12	15179	3906
Lipsk	18442	11651	7672	3917	62	4133	2658
Razem	214375	83758	52254	32072	291	107435	23182

Źródło: dokumentacja gmin

Tabela 4. Struktura użytkowania gruntów (w %) w regionie Puszczy Augustowskiej

Gminy wiejskie	użytki rolne			lasy i grunty leśne	grunty pozostałe
	razem	grunty orne	łąki i pastwiska		
	w %				
Suwałki	48	41	11	29	23
Krasnopol	69	47	20	23	8
Giby	17	13	4	77	6
Nowinka	28	17	11	63	9
Płaska	10	6	4	81	9
Augustów	61	37	23	32	7
Sztabin	47	17	30	42	11
Lipsk	63	42	21	23	14
Razem	39	24	15	50	11

Źródło: dokumentacja gmin

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

6

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

W regionie Puszczy Augustowskiej, wyznaczonej granicami analizowanych gmin, lasy i grunty leśne stanowią 50% całej powierzchni. Grunty orne obejmują 24% powierzchni a użytki zielone 15% (tab. 3 i 4). Znaczący, bo kilku procentowy jest udział gruntów pod wodami (jeziorami). Ludność regionu zaktywizowana jest głównie w rolnictwie indywidualnym. W regionie istnieje około 7300 gospodarstw rolnych, zlokalizowanych w 309 wsiach. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego wynosi kilkanaście hektarów. Przeciętnie najmniejsze gospodarstwa rolne zlokalizowane są we wnętrzu Puszczy Augustowskiej (gminy Giby, Nowinka i Płaska) a największe na południu od granic Puszczy (gminy Sztabin i Lipsk) (tab. 5). Region charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem gospodarstw rolnych. Około 38 gospodarstw nie przekracza swoją powierzchnią 5 ha a tylko 23% ma powierzchnię większą niż 15 ha. Jeszcze gorsza struktura powierzchni gospodarstw rolnych występuje we wnętrzu Puszczy Augustowskiej (np. w gminie Płaska około 59% gospodarstw ma mniejszy areal niż 5 ha a tylko 4% większy niż 15 ha) (tab. 6). Taka struktura, determinuje ekstensywną gospodarkę rolną, niskotowarową. Jednocześnie warunki dla rolnictwa są niekorzystne, przeważają gleby V i VI klasy (zdecydowanie ponad 50%). Gleby klasy III (głównie III) obejmują niecałe 3% wszystkich użytków ornich. Brak jest gleb wyższej jakości. Szczególnie niekorzystne dla rolnictwa są warunki we wnętrzu Puszczy Augustowskiej (w Gminie Płaska 82,2% użytków ornich położonych jest na glebach VI i VIRZ klasy bonitacji), tam też część gruntów jest odłogowana. W strukturze zasiewów dominują zboża (blisko 80%). Uprawy ziemniaków obejmują około 7% wszystkich zasiewów. Na słabych glebach we wnętrzu Puszczy Augustowskiej uprawiany jest tytoń (około 1% wszystkich zasiewów).

Tabela 5. Indywidualne gospodarstwa rolne w regionie Puszczy Augustowskiej

Gminy wiejskie	Liczba wsi	Liczba gospodarstw	Średnia wielkość gospodarstwa
Suwałki	54	1366	15,3
Krasnopol	41	1020	12,2
Giby	53	685	8,0
Nowinka	26	550	10,8
Płaska	33	598	6,5
Augustów	35	1214	14,3
Sztabin	39	1083	21,0
Lipsk	28	763	16,7
Razem	309	7279	-

Źródło: dokumentacja gmin

Region Puszczy Augustowskiej liczy około 136 tys. mieszkańców, z czego tereny wiejskie zamieszkuje niecałe 34 tys. (tab. 7). Przeważa ludność w młodszych klasach wieku (wiek przedprodukcyjny i produkcyjny mobilny). W 2010 roku, 61% ludności była w wieku poniżej 45 lat (na terenach wiejskich – 60%) (tab. 8). Wśród mieszkańców regionu przeważają kobiety, zwłaszcza w starszych klasach wieku, niemniej na terenach wiejskich przeważają mężczyźni, zwłaszcza w wieku produkcyjnym mobilnym (tab. 9). Liczba regionu ludności minimalnie wzrosła w 2010 roku w porównaniu z rokiem 2009 (0,04%). Jednocześnie notuje się stały odpływ ludności z regionu (saldo migracji jest ujemne), z młodszych klas wieku, szczególnie kobiet (tab. 10).

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

7

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Tabela 6. Powierzchniowa struktura indywidualnych gospodarstw rolnych (w %) w regionie Puszczy Augustowskiej

Gminy wiejskie	Udział grup powierzchniowych indywidualnych gospodarstw rolnych				
	do 1 ha	1-5 ha	5-10 ha	10-15 ha	ponad 15 ha
	w %				
Suwałki	21	27	17	15	20
Krasnopol	19	19	20	18	24
Giby	15	30	27	16	12
Nowinka	14	29	21	20	16
Płaska	11	48	28	9	4
Augustów	8	18	23	21	30
Sztabin	10	16	17	21	36
Lipsk	17	19	21	19	24
Razem	15	23	21	18	23

Źródło: GUS, PSR 2002.

Tabela 7. Struktura wieku mieszkańców (N) regionu Puszczy Augustowskiej

Jednostka terytorialna	Liczba ludności (N)				
	Grupy wieku (w latach)				Razem
	do 24	25-44	45-60	ponad 60	
Suwałki (gmina wiejska)	2321	1900	1309	1186	6716
Augustów (gmina wiejska)	2346	1808	1184	1253	6591
Lipsk (gmina wiejska)	854	757	532	851	2994
Nowinka (gmina wiejska)	952	798	563	572	2885
Płaska(gmina wiejska)	745	739	480	591	2555
Sztabin(gmina wiejska)	1702	1329	1048	1196	5275
Giby(gmina wiejska)	855	783	591	685	2914
Krasnopol (gmina wiejska)	1229	1058	741	862	3890
Razem gminy wiejskie	11004	9172	6448	7196	33820
Miasto Suwałki	22341	20762	15785	10639	69527
Miasto Augustów	9115	9050	6360	5826	30351
Miasto Lipsk	806	627	640	351	2424
Razem ludność regionu	43266	39611	29233	24012	136122

Źródło: GUS 2010

Wśród ludności zdecydowanie przeważa zatrudnienie w pierwszym sektorze (rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo) – 59%. Kolejnym licznie reprezentowanym sektorem są usługi pozarynkowe (sektor III) – 20%. W powiecie augustowskim (Augustów i okolice) i suwalskim (okolice Suwałk) znacząco reprezentowany jest drugi sektor zatrudnienia (przemysł i budownictwo) (tab. 11). Na terenach wiejskich dominuje przemysł tartaczny oraz działalność Zakładów Usług Leśnych.

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

8

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Tabela 8. Struktura wieku mieszkańców (%) regionu Puszczy Augustowskiej

Jednostka terytorialna	Udział ludności (%)				
	Grupy wieku (w latach)				Razem
	do 24	25-44	45-60	ponad 60	
Suwałki(2)	34,56	28,29	19,49	17,66	100
Augustów(2)	35,59	27,43	17,96	19,02	100
Lipsk - obszar wiejski(5)	28,52	25,28	17,77	28,43	100
Nowinka(2)	33,00	27,66	19,51	19,83	100
Płaska(2)	29,16	28,92	18,79	23,13	100
Sztabin(2)	32,27	25,19	19,87	22,67	100
Giby(2)	29,34	26,87	20,28	23,51	100
Krasnopol(2)	31,59	27,2	19,05	22,16	100
Razem gminy wiejskie	32,54	27,12	19,07	21,27	100
Miasto Suwałki	32,13	29,86	22,7	15,31	100
Miasto Augustów	30,03	29,82	20,95	19,20	100
Miasto Lipsk	33,25	25,87	26,4	14,48	100
Razem ludność regionu	31,78	29,1	21,48	17,64	100

Źródło: GUS 2010

Tabela 9. Udział kobiet (%)w grupach wiekowych ludności regionu Puszczy Augustowskiej

Jednostka terytorialna	Udział kobiet w populacji (%)				
	Grupy wieku (w latach)				Razem
	do 24	25-44	45-60	ponad 60	
Suwałki(2)	47,82	45,32	47,67	58,18	48,91
Augustów(2)	46,76	47,12	47,13	55,07	48,51
Lipsk - obszar wiejski(5)	46,60	45,31	44,17	58,05	49,10
Nowinka(2)	48,74	45,36	46,71	56,29	48,91
Płaska(2)	46,31	43,57	44,17	59,56	48,18
Sztabin(2)	45,36	46,43	43,51	59,11	48,38
Giby(2)	53,8	43,68	45,85	58,10	50,48
Krasnopol(2)	46,22	45,94	46,96	58,35	48,97
Razem gminy wiejskie	47,38	45,63	46,01	57,75	48,85
Miasto Suwałki	48,90	50,52	53,09	60,40	52,09
Miasto Augustów	50,01	49,98	53,99	60,88	52,92
Miasto Lipsk	50,50	49,28	51,88	60,97	52,06
Razem ludność regionu	48,78	49,24	51,70	59,73	51,47

Źródło: GUS 2010

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Tabela 10. Ruch ludności regionu Puszczy Augustowskiej 2009/2010

Jednostka terytorialna	Przyrost naturalny	Saldo migracji	Przyrost ludności (%)
Suwałki (gmina wiejska)	dodatni	dodatnie	+1,3
Augustów (gmina wiejska)	dodatni	ujemne	-0,02
Lipsk (gmina wiejska)	ujemny	ujemne	-0,96
Nowinka (gmina wiejska)	dodatni	dodatni	+0,49
Płaska(gmina wiejska)	ujemny	dodatni	-0,27
Sztabin(gmina wiejska)	ujemny	ujemne	-0,45
Giby(gmina wiejska)	ujemny	ujemne	-0,45
Krasnopol (gmina wiejska)	dodatni	dodatnie	+0,31
Razem gminy wiejskie	dodatni	ujemne	+0,04
Miasto Suwałki	dodatni	ujemne	+0,04
Miasto Augustów	dodatni	ujemne	+0,09
Miasto Lipsk	ujemny	ujemne	-0,96
Razem ludność regionu	dodatni	ujemne	0,04

Źródło: GUS 2010

Tabela 11. Struktura zatrudnienia (%) w Regionie Puszczy Augustowskiej

	ogółem	I	II	III	IV
Powiat suwalski ¹	100	71,89	11,42	4,61	12,08
Powiat augustowski ²	100	45,34	18,12	12,4	24,14
Powiat sejneński	100	69,05	3,53	5,22	22,2
Razem	100	59,41	12,82	8,23	19,54

1. Bez miasta Suwałki.

2. Do powiatu augustowskiego należą dwa miasta: Augustów i Lipsk.

Źródło: GUS 2010.

Augustów stanowi średniej wielkości międzynarodowe centrum turystyczne o statusie uzdrowiska. Tym samym, w okolicach Augustowa i wzdłuż Kanału Augustowskiego usługi turystyczne stanowią istotną gałąź gospodarki regionu (64% wszystkich udzielonych w regionie noclegów w obiektach zbiorowego zakwaterowania). W Augustowie dominuje turystyka wypoczynkowo-rozrywkowa, w oparciu o rekreacyjne zagospodarowanie pojezierza (w tym Kanału Augustowskiego). W okolicach Augustowa dominuje rozwijająca się oferta kwater wiejskich, atrakcyjna dla wypoczynku grup rodzinnych. W niewielkim stopniu rozwinięta jest aktywna turystyka oparta na walorach przyrodniczych (w regionie występuje kilka stanic konnych i leśnych ścieżek dydaktycznych), głównie skupiona na walorach wód powierzchniowych (zagospodarowanie szlaków wodnych: wypożyczalnie sprzętu wodnego, stacje wodne, pola biwakowe itp.). Ta forma turystyki najlepiej rozwinięta jest w Wigierskim Parku Narodowym. W efekcie, w regionie Puszczy Augustowskiej usługi turystyczne skupiają się na trzech obszarach (tab. 12):

- Augustów z okolicami i miejscowości na północ od Kanału Augustowskiego (Przevięż, Sucha Rzeczka, Serwy, Dalny Las, Płaska i Rygol).

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

10

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

- Suwałki.
- Wigierski Park Narodowy z otuliną od strony zachodniej i południowej (Krzywe, Sobolewo, Stary Folwark, Płociczno, Gawrych-Ruda, Ateny, Bryzgiel).

Tabela 12. Turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania

Jednostka terytorialna	obiekty	Miejsca noclegowe		Udzielone noclegi	
		ogółem	całoroczne	ogółem	obcokrajowcom
	N	N	N	N	N
Powiat augustowski ¹	32	2966	1072	227397	13102
Powiat suwalski ²	15	1030	428	45646	2239
Powiat sejneński	13	656	177	30676	1373
Suwałki	7	694	508	52917	6022
Razem	67	5346	2185	356636	22736
	%	%	%	%	%
Powiat augustowski	47,76	55,48	49,06	63,76	57,63
Powiat suwalski	22,39	19,27	19,59	12,80	9,85
Powiat sejneński	19,40	12,27	8,10	8,60	6,04
Suwałki	10,45	12,98	23,25	14,84	26,48
Razem	100	100	100	100	100

1. w tym miasto Augustów

2. bez Suwałk

Źródło: GUS 2010.

Gospodarka Leśna

W regionie Puszczy Augustowskiej działa sześć jednostek administracyjnych: Wigierski Park Narodowy, Nadleśnictwo Pomorze, Nadleśnictwo Głębokki Bród, Nadleśnictwo Szczebra, Nadleśnictwo Płaska i Nadleśnictwo Augustów. Powierzchnia leśna w zarządzie Lasów Państwowych wynosi 90661 ha, w tym lasy ochronne stanowią około 34%. Na terenie Nadleśnictw zlokalizowanych jest 14 rezerwatów przyrody. W Nadleśnictwie Pomorze występują 4 rezerваты przyrody (465 ha), w Nadleśnictwie Szczebra – 2 rezerваты przyrody (577 ha), w Nadleśnictwie Płaska – 4 rezerваты przyrody (1140 ha), w Nadleśnictwie Augustów – 4 rezerваты przyrody (1111 ha). Dominującym siedliskiem jest bór świeży a następnie bór mieszany świeży. Łącznie siedliska borowe stanowią około 77% powierzchni leśnej. Bogatsze siedliska występują w Nadleśnictwie Szczebra (dominuje bór mieszany świeży). W efekcie, zdecydowanie dominującym gatunkiem jest sosna. Kilku procentowy udział w strukturze gatunkowej posiadają olsza, świerk i brzoza. Przeważają drzewostany w średnich klasach wieku (III i IV klasa wieku).

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

11

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

METODY BADAWCZE

Obszar badań

Badaniami objęto dwa obszary puszczańskie: tereny wiejskie Puszczy Augustowskiej i do badań porównawczych, tereny wiejskie Puszczy Knyszyńskiej, na których występuje populacja żubra w. Do właściwego przetestowania hipotez roboczych, przy typowaniu wsi regionu Puszczy Augustowskiej, podlegających badaniu, uwzględniono ich lokalizację pod kątem:

- otoczenia puszczańskie, wyróżniając wsie na obrzeżach Puszczy Augustowskiej i wsie wewnątrz Puszczy Augustowskiej.
- funkcji, wyróżniając wsie rolnicze i wsie wielofunkcyjne (z zanikającą funkcją rolniczą).
- otoczenia spektakularnych obszarów chronionych (Wigierskiego Parku Narodowego, Doliny Rospudy i Kanału Augustowskiego), wyróżniając wsie z bezpośrednim oddziaływaniem regulacji dotyczących obszarów chronionych i wsie z pośrednim oddziaływaniem regulacji dotyczących obszarów chronionych.

W efekcie, uwzględniając rzeczywisty przestrzenny rozkład osadnictwa w regionie Puszczy Augustowskiej, do badań wytypowano 10 wsi:

- 6 wsi na obrzeżach Puszczy Augustowskiej – Kolnica, Kopczany, Kurianki, Mikołajewo, Olszanka, Skieblewo.
- 4 wsie wewnątrz Puszczy Augustowskiej – Dalny Las, Macharce, Płaska, Sarnecki.
- 6 wsi rolniczych – Kolnica, Kopczany, Kurianki, Olszanka, Sarnecki, Skieblewo.
- 4 wsie wielofunkcyjne – Dalny Las, Macharce, Mikołajewo, Płaska.
- 6 wsi z pośrednim oddziaływaniem regulacji dotyczących obszarów chronionych – Dalny Las, Kolnica, Kopczany, Macharce, Olszanka, Skieblewo.
- 4 wsie z bezpośrednim oddziaływaniem regulacji dotyczących obszarów chronionych – Kurhanki, Mikołajewo, Płaska, Sarnecki.

Do badań porównawczych, w rejonie Puszczy Knyszyńskiej, wytypowano 7 wsi, w okolicach których okresowo bytują stada żubrów. Wszystkie wytypowane wsie zlokalizowane są na skraju Puszczy Knyszyńskiej. Dzięki temu respondenci posiadają emocjonalny stosunek do krajobrazu leśnego w ich miejscu zamieszkania i działalności PGL Lasów Państwowych – świadomie zrezygnowano z badań mieszkańców wsi oddalonych od granic Puszczy Knyszyńskiej. Na analizowanym obszarze (region puszczański Gminy Krynki i Gminy Szudziałowo), wsie charakteryzują się zanikiem funkcji rolniczych. Brak jest również spektakularnych obszarów chronionych, których regulacje bezpośrednio oddziałują na życie mieszkańców. W efekcie, wsie wyróżniono pod kątem otoczenia puszczańskie:

- 4 wsie z otaczającym krajobrazem Puszczy Knyszyńskiej – Nowy Ostrów, Sosnowik, Talkowszczyzna, Wierzchlesie.
- 3 wsie z otaczającym krajobrazem rolniczym – Kozłowy Ług, Ostrów Północny, Szudziałowo.

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

12

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Instrument badawczy

W badaniach opinii mieszkańców została wykorzystana metoda wywiadu bezpośredniego. Konstruowanie kwestionariusza składało się z trzech etapów. W pierwszym i drugim etapie wykorzystano metodę ekspercką, przy udziale pracowników Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku: (1) przy konstrukcji hipotez i zagadnień badawczych; (2) przy konstrukcji schematu pytań. W trzecim etapie przeprowadzono badania pilotażowe na próbie 12 respondentów, mieszkańców wsi Talkowszczyzna (region Puszczy Knyszyńskiej), których celem było przetestowanie komunikatywności zadawanych pytań. Po przeredagowaniu treści, uzyskano wersję ostateczną dwóch kwestionariuszy (dla mieszkańców regionu Puszczy Augustowskiej i mieszkańców regionu Puszczy Knyszyńskiej), zawierającą 16 pytań (patrz załącznik 1 i 2).

Od 10.10.2011 do 19.12.2011, w godzinach od 9.00 do 15.00, przeprowadzono 180 wywiadów z mieszkańcami wytypowanych wsi regionu Puszczy Augustowskiej i 95 wywiadów z mieszkańcami wytypowanych wsi regionu Puszczy Knyszyńskiej. Wywiady przeprowadzono losowo w domach respondentów. Wszystkie wywiady przeprowadził autor niniejszego opracowania. Warunkiem przeprowadzenia wywiadu był wiek respondenta (powyżej 15 lat), zamieszkanie w danej wsi i komunikatywność respondenta (uwarunkowana stanem psychicznym, zaawansowanym wiekiem itp.). Wywiad często odbywał się w obecności kilku członków rodziny. Zazwyczaj ich odpowiedzi były zbieżne i wtedy kwalifikowano rozmowę jako jeden wywiad z najbardziej rozmownym członkiem rodziny. Gdy ich wypowiedzi były rozbieżne, wtedy rozmowa z każdym członkiem rodziny była taktowana jako odrębny wywiad. Czasami respondenci odmawiali przeprowadzenia wywiadu, zazwyczaj były to osoby w podeszłym wieku (ponad 70 lat) i młodzież (w wieku poniżej 18 lat). Wywiad rozpoczynał się od przedstawienia się (jaką instytucję reprezentuje osoba przeprowadzająca badania) i udzielenia obszernej informacji o celu przeprowadzanych badań. Wywiad trwał 15-30 minut, w zależności od zainteresowania respondenta. Po uzyskaniu odpowiedzi na zadane pytanie, każdorazowo starano się o uzyskanie szerokiego uzasadnienia poglądów respondenta, obrazowanego na konkretnych przykładach. Odpowiedzi na zadane pytania były bezpośrednio notowane w kwestionariuszu.

Analiza danych

Uzyskane z wywiadów dane zostały pogrupowane w kategorie wypowiedzi i zakodowane w arkuszu kalkulacyjnym a następnie poddane analizie statystycznej.

Do ustalenia wiarygodności próby badawczej, na bieżąco testowano zmiany wyników, po każdorazowym dodaniu zakodowanych danych z kolejnej wsi. W przypadku Puszczy Augustowskiej test rozpoczął się po zebraniu danych z pełnej reprezentacji wsi różniących się pod kątem lokalizacji względem otoczenia puszczańskiego, otoczenia spektakularnych obszarów chronionych i znaczenia funkcji rolniczych. W przypadku Puszczy Knyszyńskiej test rozpoczął się po zebraniu danych z reprezentacji wsi różniących się pod kątem lokalizacji względem otoczenia puszczańskiego. Zbiór danych zakończono, gdy dane z ostatniej testowanej wsi (o konkretnej charakterystyce), nie zmieniły statystycznych zależności między skategoryzowanymi pozycjami z kwestionariusza. Do kategoryzacji wypowiedzi wykorzystano pięcio- lub siedmiostopniową skalę Likerta.

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

13

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

W przypadku Puszczy Augustowskiej, do potwierdzenia Hipotezy I posłużyły odpowiedzi na trzy pytania, dotyczące stosunku ludności do koncepcji introdukcji żubra:

1. Czy według Państwa mogą wyniknąć jakieś zagrożenia związane z obecnością żubrów w Puszczy Augustowskiej?
2. Czy według Państwa mogą wyniknąć jakieś korzyści, niekoniecznie materialne, związane z obecnością żubrów w Puszczy Augustowskiej?
3. Gdyby na ten temat miało się odbyć lokalne referendum, to czy głosowałoby Państwo za wprowadzeniem żubra do Puszczy Augustowskiej?

Odpowiedzi na w/w trzy pytania zostały skategoryzowane w siedmiostopniowej skali Likerta „postrzegania wpływu introdukcji żubra w Puszczy Augustowskiej na jakość życia mieszkańców”:

1. Całkowita negacja – gdy zagrożenia odnosiły się do życia i zdrowia, przy jednoczesnym niedostrzeganiu jakichkolwiek korzyści. Te odczucia potwierdzone były negatywną odpowiedzią na pytanie „czy głosowałoby Państwo za wprowadzeniem żubra do Puszczy Augustowskiej”.

2. Silna negacja – (1) gdy zagrożenia odnosiły się do życia i zdrowia (lęk przed bliskim kontaktem lub przewidywanie wypadków drogowych), przy jednoczesnym dostrzeganiu korzyści związanych z urozmaiceniem otaczającego krajobrazu. Te odczucia potwierdzone były negatywną odpowiedzią na pytanie „czy głosowałoby Państwo za wprowadzeniem żubra do Puszczy Augustowskiej”; (2) gdy zagrożenia odnosiły się do strat materialnych (szkody od zwierzyny leśnej w uprawach rolnych), przy jednoczesnym niedostrzeganiem jakichkolwiek korzyści. Te odczucia potwierdzone były negatywną odpowiedzią na pytanie „czy głosowałoby Państwo za wprowadzeniem żubra do Puszczy Augustowskiej”.

3. Umiarkowana negacja – (1) gdy zagrożenia odnosiły się do strat materialnych (szkody od zwierzyny leśnej w uprawach rolnych), przy jednoczesnym dostrzeganiu korzyści związanych z urozmaiceniem otaczającego krajobrazu. Te odczucia potwierdzone były negatywną odpowiedzią na pytanie „czy głosowałoby Państwo za wprowadzeniem żubra do Puszczy Augustowskiej”; (2) gdy zagrożenia odnosiły się do życia i zdrowia (lęk przed bliskim kontaktem lub przewidywanie wypadków drogowych), przy jednoczesnym dostrzeganiu korzyści co najwyżej związanych z urozmaiceniem otaczającego krajobrazu. Niemniej tym odczuciom towarzyszyło uchylene się od odpowiedzi na pytanie „czy głosowałoby Państwo za wprowadzeniem żubra do Puszczy Augustowskiej”.

4. Stosunek ambiwalentny – (1) gdy nie zostały jednoznacznie zdefiniowane zagrożenia i korzyści, co zostało potwierdzone uchylene się od odpowiedzi na pytanie „czy głosowałoby Państwo za wprowadzeniem żubra do Puszczy Augustowskiej”; (2) gdy zaistniały jednocześnie skrajne wypowiedzi, odnośnie zagrożeń (zagrożenia zdrowia i życia) i korzyści (wzrost prestiżu miejsca), wzmacnione uchylene się od odpowiedzi na pytanie „czy głosowałoby Państwo za wprowadzeniem żubra do Puszczy Augustowskiej”.

5. Umiarkowana akceptacja – (1) gdy zagrożenia odnosiły się różnych kwestii (życia i zdrowia, strat materialnych lub nie były w ogóle definiowane, przy jednoczesnym dostrzeganiu korzyści związanych z co najwyżej urozmaiceniem otaczającego krajobrazu. Te odczucia potwierdzone były pozytywną odpowiedzią na pytanie „czy głosowałoby Państwo za wprowadzeniem żubra do Puszczy Augustowskiej”; (2) gdy korzyści były definiowane „jako wzrost atrakcyjności miejsca zamieszkania”, przy jednoczesnym niedostrzeganiem jakichkolwiek zagrożeń. Niemniej, tym

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

14

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

odczuciom towarzyszyło uchylenie się od odpowiedzi na pytanie „czy głosowaliby Państwo za wprowadzeniem żubra do Puszczy Augustowskiej”.

6. Silna akceptacja – (1) gdy zagrożenia odnosiły się co najwyżej do ponoszonych strat materialnych, przy jednoczesnym dostrzeganiu korzyści związanych co najmniej ze wzrostem atrakcyjności miejsca zamieszkania. Te odczucia potwierdzone były pozytywną odpowiedzią na pytanie „czy głosowaliby Państwo za wprowadzeniem żubra do Puszczy Augustowskiej”;

7. Całkowita akceptacja – gdy korzyści były definiowane „jako wzrost prestiżu miejsca zamieszkania”, przy jednoczesnym niedostrzeganiu jakichkolwiek zagrożeń. Te odczucia potwierdzone były pozytywną odpowiedzią na pytanie „czy głosowaliby Państwo za wprowadzeniem żubra do Puszczy Augustowskiej”.

W przypadku Puszczy Knyszyńskiej, do potwierdzenia Hipotezy I posłużyły odpowiedzi na trzy pytania, dotyczące stosunku ludności do występowania żubra:

1. Czy według Państwa wynikają jakieś zagrożenia związane z obecnością żubrów w Puszczy Knyszyńskiej?

2. Czy według Państwa wynikają jakieś korzyści, niekoniecznie materialne, związane z obecnością żubrów w Puszczy Knyszyńskiej?

3. Gdyby na ten temat miało się odbyć lokalne referendum, to czy głosowaliby Państwo za (1) likwidacją populacji żubra, (2) silną (ponad 50%) redukcją populacji żubra; (3) słabą (poniżej 50%) redukcją populacji żubra; (4) pozostawieniem istniejącego stanu populacji żubra?

Odpowiedzi na w/w trzy pytania zostały skategoryzowane w siedmiostopniowej skali Likerta „postrzegania wpływu występowania żubra w Puszczy Knyszyńskiej na jakość życia mieszkańców”:

1. Całkowita negacja – gdy zagrożenia odnosiły się do życia i zdrowia, przy jednoczesnym niedostrzeganiu jakichkolwiek korzyści. Te odczucia potwierdzone były postulatem silnej redukcji populacji żubra.

2. Silna negacja – (1) gdy zagrożenia odnosiły się do życia i zdrowia (lęk przed bliskim kontaktem lub przewidywanie wypadków drogowych), przy jednoczesnym dostrzeganiu korzyści związanych z urozmaiceniem otaczającego krajobrazu. Te odczucia potwierdzone były postulatem silnej redukcji populacji żubra; (2) gdy zagrożenia odnosiły się do strat materialnych (szkody w uprawach rolnych), przy jednoczesnym niedostrzeganiem jakichkolwiek korzyści. Te odczucia potwierdzone były postulatem silnej redukcji populacji żubra.

3. Umiarkowana negacja – gdy zagrożenia odnosiły się do strat materialnych (szkody w uprawach rolnych), przy jednoczesnym dostrzeganiu korzyści związanych z urozmaiceniem otaczającego krajobrazu. Te odczucia potwierdzone były postulatem słabej redukcji populacji żubra.

4. Stosunek ambiwalentny – (1) gdy nie zostały jednoznacznie zdefiniowane zagrożenia i korzyści, co zostało potwierdzone postulatem pozostawieniem istniejącego stanu populacji żubra.

5. Umiarkowana akceptacja – (1) gdy zagrożenia odnosiły się do strat materialnych lub nie były w ogóle definiowane, przy jednoczesnym dostrzeganiu korzyści związanych z co najwyżej

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

15

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

urozmaiceniem otaczającego krajobrazu. Te odczucia potwierdzone były postulatem pozostawieniem istniejącego stanu populacji żubra.

6. Silna akceptacja – (1) gdy zagrożenia odnosiły się do ponoszonych strat materialnych, przy jednoczesnym dostrzeganiu korzyści związanych co najmniej ze wzrostem atrakcyjności miejsca zamieszkania. Te odczucia potwierdzone były postulatem pozostawieniem istniejącego stanu populacji żubra.

7. Całkowita akceptacja – gdy korzyści były definiowane „jako wzrost prestiżu miejsca zamieszkania”, przy jednoczesnym niedostrzeganiu jakichkolwiek zagrożeń. Te odczucia potwierdzone były postulatem pozostawieniem istniejącego stanu populacji żubra.

Do potwierdzenia Hipotezy II posłużyły odpowiedzi na trzy pytania, dotyczące wpływu środowiska Puszczy Augustowskiej / Knyszyńskiej na jakość życia (dobrobyt i styl życia) ludności:

1. Jak dla Państwa wynikają korzyści z mieszkania w otoczeniu Puszczy Augustowskiej / Knyszyńskiej?

2. Jak dla Państwa wynikają niedogodności z mieszkania w otoczeniu Puszczy Augustowskiej / Knyszyńskiej?

3. Czy, gdyby zaistniała taka możliwość, zmieniliby Państwo miejsce zamieszkania z dala od Puszczy Augustowskiej / Knyszyńskiej?

Odpowiedzi na w/w trzy pytania zostały kategoryzowane w pięciostopniowej skali Likerta „emocjonalnego przywiązania do wartości Puszczy Augustowskiej / Knyszyńskiej”:

1. Pełne niezadowolenie z otoczenia Puszczy Augustowskiej / Knyszyńskiej – gdy odpowiedź na pierwsze pytanie nie miała związku z jakością życia respondenta, odpowiedź na drugie pytanie podkreślała brak perspektyw dla respondenta, odpowiedź na trzecie pytanie wskazywała na chęć wyemigrowania z regionu Puszczy Augustowskiej / Knyszyńskiej.

2. Częściowe niezadowolenie z otoczenia Puszczy Augustowskiej / Knyszyńskiej – gdy odpowiedź na pierwsze pytanie skupiała się głównie na aspektach ekonomicznych, odpowiedź na drugie pytanie podkreślała trudne warunki bytowe, odpowiedź na trzecie pytanie wskazywała na chęć wyemigrowania z regionu Puszczy Augustowskiej / Knyszyńskiej)

3. Ambiwalentny stosunek do otoczenia Puszczy Augustowskiej / Knyszyńskiej – gdy odpowiedź na pierwsze pytanie skupiała się głównie na aspektach ekonomicznych i bezstresowym stylu życia, odpowiedź na drugie pytanie podkreślała trudne warunki bytowe (w tym brak udogodnień dla ludności), odpowiedź na trzecie pytanie wskazywała na chęć pozostania w regionie Puszczy Augustowskiej / Knyszyńskiej.

4. Częściowe zadowolenie z otoczenia Puszczy Augustowskiej / Knyszyńskiej - gdy odpowiedź na pierwsze pytanie skupiała się głównie na dobrobycie duchowym respondenta, odpowiedź na drugie pytanie skupiała się głównie na szkodach wyrządzanych przez zwierzynę leśną, odpowiedź na trzecie pytanie wskazywała na chęć pozostania w regionie Puszczy Augustowskiej / Knyszyńskiej.

5. Pełne zadowolenie z otoczenia Puszczy Augustowskiej / Knyszyńskiej – gdy odpowiedź na pierwsze pytanie skupiała się głównie na dobrobycie duchowym respondenta, odpowiedź na drugie

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

16

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

pytanie nie miała związku z jakością życia respondenta, odpowiedź na trzecie pytanie zdecydowanie podkreślała chęć pozostania w regionie Puszczy Augustowskiej / Knyszyńskiej.

Do potwierdzenia Hipotezy III posłużyły odpowiedzi na trzy pytania, dotyczące wpływu działalności PGL Lasy Państwowe na jakość życia (dobrobyt i styl życia) ludności:

1. Czy i w jakim zakresie działalność Lasów Państwowych służy ludności regionu Puszczy Augustowskiej / Knyszyńskiej?
2. Co w działalności Lasów Państwowych na terenie Puszczy Augustowskiej / Knyszyńskiej budzi Państwa niezadowolenie?
3. Czy na ten temat rozmawiacie Państwo z pracownikami Lasów Państwowych (np. z podleśniczym, leśniczym itd.)?

Odpowiedzi na w/w trzy pytania zostały kategoryzowane w siedmiostopniowej skali Likerta „postrzegania wpływu działalności Lasów Państwowych na jakość życia mieszkańców”:

1. Silnie odczuwalny negatywny wpływ działalności PGL Lasy Państwowe na jakość życia respondenta. Zdecydowanie negatywne postrzeganie działalności Lasów Państwowych. Brak wykazywanych korzyści. Uwagi skupiały się na: za dużym pozyskaniem, utrudnieniu dostępu do lasu, niedostatecznym zagospodarowaniu rekreacyjnym, zaśmieceniu lasu, niszczeniu dróg przez transport leśny, braku pracy w lesie, za drogim drewnem opałowym, szkodach od zwierzyny. Podczas rozmów respondenta ze służbą leśną ujawniało się unikanie odpowiedzialności za zaistniałe sytuacje konfliktowe.

2. W postrzeganiu działalności Lasów Państwowych przeważa negatywny wpływ na jakość życia respondenta. Krytyczne postrzeganie działalności Lasów Państwowych. Korzyści ograniczały się do możliwości sezonowej pracy w lesie i zakupu drewna, uwagi jak wyżej. Kontakty respondenta ze służbą leśną ograniczały się do transakcji drewna.

3. Incydentalnie odczuwalny negatywny wpływ działalności Lasów Państwowych na jakość życia respondenta. Krytyczny, choć w zasadzie ambiwalentny stosunek do działalności Lasów Państwowych. Korzyści ograniczały się do możliwości sezonowej pracy w lesie i zakupu drewna. Uwagi ograniczały się do zakazu wjazdu do lasu i gospodarczo znośnych szkód od zwierzyny. Kontakty respondenta ze służbą leśną ograniczały się do transakcji drewna.

4. Całkowicie obojętny wpływ działalności Lasów Państwowych na jakość życia respondenta. Wartości otaczającego krajobrazu leśnego nie były utożsamiane z działalnością PGL Lasy Państwowe. Brak uwag i brak jakichkolwiek kontaktów ze służbą leśną.

5. Incydentalnie odczuwalny pozytywny wpływ działalności Lasów Państwowych na jakość życia respondenta. Pozytywny, choć w zasadzie ambiwalentny stosunek do działalności Lasów Państwowych. Korzyści ograniczają się do możliwości zakupu drewna przy braku uwag do działalności ALP. Kontakty respondenta ze służbą leśną ograniczały się do transakcji drewna.

6. W postrzeganiu działalności Lasów Państwowych przeważa pozytywny wpływ na jakość życia respondenta. Doceniana jest gospodarka leśna służąca zachowaniu wartości Puszczy Augustowskiej / Knyszyńskiej i rola Lasów Państwowych na lokalnym rynku pracy. Uwagi skupiają się na szkodach wyrządzanych przez zwierzynę i niszczeniu dróg przez transport leśny. Respondenci utrzymują kontakty ze służbą leśną i w pełni akceptują ograniczenia wjazdu do lasu.

7. Silnie odczuwalny pozytywny wpływ działalności Lasów Państwowych na jakość życia respondenta. Pełna akceptacja działań administracji Lasów Państwowych. Doceniana jest gospodarka leśna służąca zachowaniu wartości Puszczy Augustowskiej / Knyszyńskiej i rola PGL Lasy Państwowe na lokalnym rynku pracy. Jednocześnie brak jakichkolwiek uwag do działalności ALP. Respondenci utrzymują kontakty towarzyskie ze służbą leśną.

Do potwierdzenia Hipotezy IV posłużyły odpowiedzi na dwa pytania, dotyczące wpływu systemu ochrony przyrody na jakość życia (dobrobyt i styl życia) ludności:

1. Jaki mają Państwo stosunek do ochrony przyrody na terenie Puszczy Augustowskiej / Knyszyńskiej?
2. W jaki sposób regulacje dotyczące ochrony przyrody zagrażają interesom mieszkańców?

Odpowiedzi na w/w dwa pytania zostały kategoryzowane w siedmiostopniowej skali Likerta „postrzegania skutków ochrony przyrody Puszczy Augustowskiej / Knyszyńskiej na jakość życia mieszkańców”:

1. Pełna negacja, z akcentowaniem zagrożenia życia i zdrowia mieszkańców – gdy zdecydowanie negatywny stosunek do ochrony przyrody z wykazaniem zagrożeń np. wypadków drogowych przy udziale zwierzyny, sąsiedztwa dużych drapieżników, podtopień siedlisk wywołanych przez bobry itp.
2. Negacja, z akcentowaniem ograniczeń w życiu mieszkańców – gdy zdecydowanie negatywny stosunek do ochrony przyrody z wykazaniem utrudnień uzyskaniu pozwoleń na budowę i przekwalifikowanie gruntów, ograniczeń w użytkowaniu gruntów, wzrostu kosztów gospodarki rolnej, wynikających z droższych „ekologicznych” środków ochrony roślin itp.
3. Negacja, z akcentowaniem ponoszonych strat materialnych – gdy negatywny stosunek do ochrony przyrody z wykazaniem incydentalnych, ale dotkliwych strat w rolnictwie (szkody od zwierzyny w uprawach, straty inwentarza, deprecjacja drzewostanu w lasach prywatnych, wynikająca z działalności owadów, bobrów itp.).
4. Obojętność – gdy obojętny stosunek do ochrony przyrody z wykazaniem co najwyżej incydentalnych, gospodarczo znośnych strat w rolnictwie.
5. Akceptacja, z akcentowaniem ponoszonych strat materialnych – gdy pozytywny stosunek do ochrony przyrody, pomimo ponoszonych strat w rolnictwie.
6. Akceptacja, z akcentowaniem ograniczeń w życiu mieszkańców – gdy pozytywny stosunek do ochrony przyrody, pomimo dostrzegania utrudnień, np. w użytkowaniu gruntów oraz uzyskiwaniu pozwoleń budowę i przekwalifikowanie gruntów.
7. Pełna akceptacja, bez akcentowania jakichkolwiek problemów – gdy zdecydowanie pozytywny stosunek do ochrony przyrody bez wykazywania jakichkolwiek problemów.

Do potwierdzenia Hipotezy V posłużyły odpowiedzi na pięć pytań, odnoszących się do charakterystyki respondenta:

- płeć – wyodrębniono dwie kategorie respondentów: (1) mężczyźni i (2) kobiety.

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

18

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

- wiek – wyodrębniono cztery kategorie respondentów: (1) w wieku przedprodukcyjnym (15-24 lata); (2) w wieku produkcyjnym mobilnym (25-44 lata); (3) w wieku produkcyjnym niemobilnym (45-60 lat); (4) w wieku poprodukcyjnym (ponad 60 lat).
- wykształcenie – wyodrębniono trzy kategorie respondentów: (1) z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym (kategoria „podstawowe”); (2) z wykształceniem co najmniej zawodowym i co najwyżej policealnym (kategoria „średnie”); (3) z wykształceniem co najmniej niepełnym wyższym (kategoria „wyższe”).
- zatrudnienie / główne źródło dochodów rodziny – wyodrębniono cztery kategorie respondentów: (1) silne uzależnienie od gospodarki leśnej i rolnictwa indywidualnego (kategoria „pracownicy leśni”); (2) silne uzależnienie od rolnictwa indywidualnego (kategoria „rolnicy”); (3) nieaktywni zawodowo ze stałymi, gwarantowanymi dochodami z rent i emerytur (kategoria „rentierzy”); (4) aktywni zawodowo z głównym dochodem z działalności poza rolniczej, w tym nieleśnej (kategoria „pracownicy i przedsiębiorcy”).
- areal gospodarstwa rolnego – wyodrębniono cztery kategorie respondentów: (1) bez gospodarstwa rolnego (areal do 0,5 ha); (2) z małym gospodarstwem rolnym (areal ponad 0,5 ha do 5,0 ha); (3) ze średnim gospodarstwem rolnym (areal ponad 5,0 ha do 20,0 ha); (4) z dużym gospodarstwem rolnym (ponad 20,0 ha);

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

19

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

WYNIKI

Charakterystyka respondentów

Opis respondentów (tab. 13) różni się od charakterystyki demograficznej ludności analizowanych gmin regionu Puszczy Augustowskiej i Puszczy Knyszyńskiej.

Tabela 13. Charakterystyka respondentów

	Puszcza Augustowska	Puszcza Knyszyńska
Płeć		
Mężczyźni	58,33%	55,79%
Kobiety	41,67%	44,21%
Wiek		
15-24 lata	5,56%	3,16%
25-44 lata	28,33%	22,11%
45-60 la	40,00%	41,05%
ponad 60 lat	26,11%	33,68%
Wykształcenie		
Podstawowe	37,78%	38,95%
Średnie	57,78%	54,73%
Wyższe	4,44%	6,32%
Główne źródło dochodów		
Rolnictwo	53,33%	44,21%
Leśnictwo	16,11%	9,48%
Renta / emerytura	26,67%	17,89%
Inne	3,89%	28,42%
Areal gospodarstwa rolnego		
do 0,5ha	13,89%	34,74%
0,51ha – 5,0ha	18,33%	25,26%
5,1ha – 20,0ha	56,67%	30,53%
ponad 20,0ha	11,11%	9,47%

Różnice wynikają z przyjętej formy przeprowadzenia wywiadów. Gdy w domu zastano obu małżonków z dziećmi, zazwyczaj w rolę respondenta wchodził mężczyzna (kobiety i dzieci uczące się, w wieku do 24 lat, tłumaczyły się niewystarczającą wiedzą i brakiem relacji z Administracją Lasów Państwowych lub instytucji ochrony przyrody). W przypadku dzieci uczących się wyczuwalny był brak zainteresowania poruszonymi w wywiadzie zagadnieniami i w trakcie rozmowy osoby te zazwyczaj deklarowały pełną akceptację dla wypowiedzi rodziców. W efekcie, niewiele rozmów z młodszymi respondentami skutkowało zakwalifikowaniem ich jako odrębne wywiady. Często młodzież (poniżej 18 roku życia) odmawiała wywiadu, argumentując to brakiem dorosłych w domu (w ankietowanych wsiach zdarzały się nieprzyjemne incydenty z udziałem obcych, podających się za reprezentantów różnych instytucji).

Między analizowanymi regionami zarysowały duże różnice w głównych źródłach dochodów rodzinnych i wielkości gospodarstw rolnych respondentów. Wynika to z faktu, że analizowane wsie regionu Puszczy Knyszyńskiej charakteryzują się zanikiem funkcji rolniczej.

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

20

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Stosunek ludności do koncepcji introdukcji żubra w Puszczy Augustowskiej

Średni stosunek, obrazowany wskaźnikiem w siedmiostopniowej skali Likerta, wyniósł 3,87, co wskazuje na ambiwalentne postrzeganie koncepcji introdukcji żubra przez wiejską społeczność regionu Puszczy Augustowskiej. Szczegółowy rozkład stopnia społecznej akceptacji dla koncepcji introdukcji żubra w Puszczy Augustowskiej (dla N = 180) przedstawia się następująco:

1. Pełna negacja	– 20,00%
2. Przeważająca negacja	– 20,00%
3. Umiarkowana negacja	– 6,67%
4. Ambiwalentność	– 8,88%
5. Umiarkowana akceptacja	– 10,56%
6. Przeważająca akceptacja	– 18,33%
7. Pełna akceptacja	– 15,56%

Jest to efektem postrzegania prognozowanych korzyści i zagrożeń introdukcji żubra:

Korzyści:

1. Ogół korzyści powodujących wzrost prestiżu miejsca zamieszkania	– 29,44%
2. Ogół korzyści powodujących wzrost atrakcyjności turystycznej	– 15,56%
3. Korzyści wpływające na urozmaicenie krajobrazowe	– 19,44%
4. Brak dostrzegalnych korzyści	– 35,56%

Zagrożenia:

1. Brak dostrzegalnych zagrożeń	– 27,22%
2. Zagrożenie dobrobytu materialnego mieszkańców	– 31,67%
3. Zagrożenie dobrobytu duchowego i materialnego mieszkańców	– 2,22%
4. Zagrożenie życia oraz dobrobytu duchowego i materialnego mieszkańców	– 38,89%

Stosunek ludności do bytowania populacji żubra w Puszczy Knyszyńskiej

Średni stosunek, obrazowany wskaźnikiem w siedmiostopniowej skali Likerta wyniósł 5,01, co wskazuje na umiarkowaną akceptację społeczności wiejskiej występowania rozwijającej się populacji żubra w Puszczy Knyszyńskiej. Szczegółowy rozkład stopnia społecznej akceptacji dla występowania żubra w Puszczy Knyszyńskiej (dla N = 95) przedstawia się następująco:

1. Pełna negacja	– 1,05%
2. Przeważająca negacja	– 7,37%
3. Umiarkowana negacja	– 17,89%
4. Ambiwalentność	– 7,37%
5. Umiarkowana akceptacja	– 22,11%

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

21

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

- 6. Przeważająca akceptacja – 17,89%
- 7. Pełna akceptacja – 26,32%

Jest to efektem postrzegania korzyści i zagrożeń występowania populacji żubra w miejscu zamieszkania:

Korzyści:

- 1. Ogół korzyści powodujących wzrost prestiżu miejsca zamieszkania – 43,16%
- 2. Ogół korzyści powodujących wzrost atrakcyjności turystycznej – 14,74%
- 3. Korzyści wpływające na urozmaicenie krajobrazowe – 36,84%
- 4. Brak dostrzegalnych korzyści – 5,26%

Zagrożenia:

- 1. Brak dostrzegalnych zagrożeń – 44,21%
- 2. Zagrożenie dobrobytu materialnego mieszkańców – 44,21%
- 3. Zagrożenie dobrobytu duchowego i materialnego mieszkańców – 3,16%
- 4. Zagrożenie życia oraz dobrobytu duchowego i materialnego mieszkańców – 4,21%

Czynniki wpływające na stosunek ludności do występowania populacji żubra w otoczeniu miejsca zamieszkania

Jednoczynnikowa analiza regresji

Kluczową zmienną niezależną opisującą postrzeganie występowania żubra jest wiek respondentów, od której uzależnione są pozostałe zmienne (tab. 15): wykształcenie respondentów i zatrudnienie respondentów. Im wyższy wiek respondentów, tym gorsze postrzeganie występowania żubra. Im wyższe wykształcenie respondentów, tym lepsze postrzeganie występowania żubra. Im większa zależność respondenta od gospodarki rolnej (w tym leśnej), tym gorsze postrzeganie występowania żubra (tab. 14).

Kolejną zmienną niezależną jest wielkość gospodarstwa rolnego respondentów. Zmienna ta tłumaczy dodatkowo zatrudnienie respondentów (dla Puszczy Knyszyńskiej $p < 0,01$, współczynnik korelacji = -0,4731; dla Puszczy Augustowskiej $p < 0,01$, współczynnik korelacji = -0,5698). Im większy areal gospodarstwa rolnego, tym gorsze postrzeganie występowania żubra.

Kolejną zmienną zależną jest postrzeganie ochrony przyrody, którą tłumaczą zmienne niezależne: płeć respondentów, wiek respondentów, wielkość gospodarstwa rolnego respondentów i, w przypadku Puszczy Knyszyńskiej, zatrudnienie respondentów (tab. 16). Im lepsze postrzeganie ochrony przyrody w miejscu zamieszkania, tym lepsze postrzeganie występowania żubra (tab. 14).

Dodatkowo, w przypadku Puszczy Augustowskiej, ujawniły się kolejne dwie zmienne zależne: postrzeganie miejsca zamieszkania i postrzeganie ALP. Zmienną zależną „postrzeganie miejsca zamieszkania” tłumaczą zmienne niezależne (tab. 17): wiek respondentów (w przypadku Puszczy

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

22

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Knyszyńskiej) i płeć respondentów (w przypadku Puszczy Augustowskiej). Im lepsze postrzeżenie miejsca zamieszkania, tym lepsze postrzeżenie występowania żubra (tab. 14).

Zmienną zależną „postrzeżenie ALP” tłumaczy, w przypadku Puszczy Augustowskiej, zmienna niezależna „wiek respondentów” (tab. 18.). Im lepsze postrzeżenie działalności ALP, tym lepsze postrzeżenie występowania żubra (tab. 14).

Wieloczynnikowa analiza regresji

Kluczowymi zmiennymi opisującymi postrzeżenie występowania żubra są zmienna niezależna „wiek respondentów” i zmienna zależna „postrzeżenie miejsca zamieszkania”. W przypadku Puszczy Knyszyńskiej, dodatkową jest zmienna zależna „zatrudnienie respondentów”. W przypadku Puszczy Augustowskiej, dodatkowymi są zmienna niezależna „wielkość gospodarstwa rolnego” i zmienna zależna „postrzeżenie ochrony przyrody” (tab. 14).

Tabela 14. Charakterystyki wpływające na stosunek ludności do występowania populacji żubra w otoczeniu miejsca zamieszkania

Puszcza Augustowska		
	Postrzeżenie występowania populacji żubra w otoczeniu miejsca zamieszkania	
	regresja liniowa	
Zmienne niezależne	poziom ufności	współczynnik korelacji
postrzeżenie ochrony przyrody	p < 0,01	0,3630
wiek respondentów	p < 0,01	-0,3283
wielkość gospodarstwa rolnego	p < 0,01	-0,2800
postrzeżenie otoczenia puszczańskiego	p < 0,01	0,2784
postrzeżenie ALP	p < 0,01	0,2770
zatrudnienie respondentów	p < 0,05	0,1877
wykształcenie respondentów	p < 0,05	0,1591
	regresja wieloraka	
Zmienne niezależne		
postrzeżenie ochrony przyrody wiek respondentów wielkość gospodarstwa rolnego postrzeżenie otoczenia puszczańskiego	Poziom ufności, p < 0,01 skorygowany R ² = 28,78% Durbin-Watson = 0,56	
Puszcza Knyszyńska		
	Postrzeżenie występowania populacji żubra w otoczeniu miejsca zamieszkania	
	regresja liniowa	
Zmienne niezależne	poziom ufności	współczynnik korelacji
zatrudnienie respondentów	p < 0,01	0,4671
wiek respondentów	p < 0,01	-0,3628
wielkość gospodarstwa rolnego	p < 0,01	-0,3110
wykształcenie respondentów	p < 0,05	0,2365
postrzeżenie ochrony przyrody	p < 0,05	0,2030
	regresja wieloraka	
Zmienne niezależne		
zatrudnienie respondentów wiek respondentów postrzeżenie otoczenia puszczańskiego	Poziom ufności, p < 0,01 skorygowany R ² = 30,55% Durbin-Watson = 0,55	

Źródło: opracowanie własne.

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Tabela 15. Wpływ wieku respondenta na pozostałe charakterystyki socjologiczne

Puszcza Augustowska		
wiek respondenta		
regresja liniowa		
Zmienne niezależne	poziom ufności	współczynnik korelacji
wykształcenie respondentów	$p < 0,01$	-0,5294
postrzeganie występowania żubra	$p < 0,01$	0,3283
postrzeganie ochrony przyrody	$p < 0,05$	0,1798
postrzeganie ALP	$p < 0,10$	0,14156
zatrudnienie respondentów	$p < 0,10$	-0,1374
regresja wieloraka		
Zmienne niezależne	Poziom ufności, $p < 0,01$ skorygowany $R^2 = 34,22\%$ Durbin-Watson = 0,58	
postrzeganie występowania żubra		
wykształcenie respondentów		
postrzeganie ochrony przyrody		
Puszcza Knyszyńska		
wiek respondenta		
regresja liniowa		
Zmienne niezależne	poziom ufności	współczynnik korelacji
postrzeganie otoczenia puszczańskiego	$p < 0,01$	-0,3864
postrzeganie występowania żubra	$p < 0,01$	0,3628
zatrudnienie respondentów	$p < 0,01$	-0,3412
wykształcenie respondentów	$p < 0,05$	-0,2247
regresja wieloraka		
Zmienne niezależne	Poziom ufności, $p < 0,01$ skorygowany $R^2 = 30,79\%$ Durbin-Watson = 0,50	
postrzeganie występowania żubra		
postrzeganie otoczenia puszczańskiego		

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 16. Charakterystyki wpływające na stosunek ludności do ochrony przyrody w otoczeniu miejsca zamieszkania

Puszcza Augustowska		
Postrzeganie ochrony przyrody w otoczeniu miejsca zamieszkania		
regresja liniowa		
Zmienne niezależne	poziom ufności	współczynnik korelacji
postrzeganie występowania żubra	$p < 0,01$	0,3630
postrzeganie ALP	$p < 0,01$	0,2821
płeć respondentów	$p < 0,01$	0,2012
wielkość gospodarstwa rolnego	$p < 0,05$	-0,1821
wiek respondentów	$p < 0,05$	-0,1798
regresja wieloraka		
Zmienne niezależne	Poziom ufności, $p < 0,01$ skorygowany $R^2 = 23,31\%$ Durbin-Watson = 0,34	
postrzeganie otoczenia puszczańskiego		
postrzeganie występowania żubra		
postrzeganie ALP		
wykształcenie respondentów		
płeć respondentów		
wielkość gospodarstwa rolnego		

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

24

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Puszcza Knyszyńska		
	Postrzeganie ochrony przyrody w otoczeniu miejsca zamieszkania	
	regresja liniowa	
Zmienne niezależne	poziom ufności	współczynnik korelacji
wielkość gospodarstwa rolnego	$p < 0,01$	-0,3973
postrzeganie ALP	$p < 0,01$	0,3288
wykształcenie respondentów	$p < 0,01$	0,2927
zatrudnienie respondentów	$p < 0,05$	0,2611
płeć respondentów	$p < 0,05$	0,2052
postrzeganie występowania żubra	$p < 0,05$	0,2030
wiek respondentów	$p < 0,10$	-0,1828
	regresja wieloraka	
Zmienne niezależne	Poziom ufności, $p < 0,01$ skorygowany $R^2 = 32,60\%$ Durbin-Watson = 0,50	

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 17. Charakterystyki wpływające na stosunek ludności do puszczańskiego otoczenia miejsca zamieszkania

Puszcza Augustowska		
	Postrzeganie otoczenia puszczańskiego miejsca zamieszkania	
	regresja liniowa	
Zmienne niezależne	poziom ufności	współczynnik korelacji
postrzeganie ALP	$p < 0,01$	0,3707
postrzeganie występowania żubra	$p < 0,01$	0,2784
płeć respondentów	$p < 0,10$	-0,1257
	regresja wieloraka	
Zmienne niezależne	Poziom ufności, $p < 0,01$ skorygowany $R^2 = 17,32\%$ Durbin-Watson = 0,22	
Puszcza Knyszyńska		
	Postrzeganie otoczenia puszczańskiego miejsca zamieszkania	
	regresja liniowa	
Zmienne niezależne	poziom ufności	współczynnik korelacji
wiek respondentów	$p < 0,10$	0,3864
	regresja wieloraka	
Zmienne niezależne	Poziom ufności, $p < 0,01$ skorygowany $R^2 = 21,63\%$ Durbin-Watson = 0,30	

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 18. Charakterystyki wpływające na stosunek ludności do działalności PGL Lasy Państwowe

Puszcza Augustowska		
Postrzeżenie otoczenia puszczańskiego miejsca zamieszkania		
regresja liniowa		
Zmienne niezależne	poziom ufności	współczynnik korelacji
postrzeżenie otoczenia puszczańskiego	$p < 0,01$	0,3707
postrzeżenie ochrony przyrody	$p < 0,01$	0,2821
postrzeżenie występowania żubra	$p < 0,01$	0,2777
wiek respondentów	$p < 0,10$	-0,1416
regresja wieloraka		
Zmienne niezależne	Poziom ufności, $p < 0,01$ skorygowany $R^2 = 23,00\%$ Durbin-Watson = 0,37	
postrzeżenie otoczenia puszczańskiego		
postrzeżenie ochrony przyrody		
wielkość gospodarstwa rolnego		
wykształcenie respondentów		
Puszcza Knyszyńska		
Postrzeżenie otoczenia puszczańskiego miejsca zamieszkania		
regresja liniowa		
Zmienne niezależne	poziom ufności	współczynnik korelacji
postrzeżenie ochrony przyrody	$p < 0,01$	0,3288
regresja wieloraka		
Zmienne niezależne	Poziom ufności, $p < 0,01$ skorygowany $R^2 = 12,82\%$ Durbin-Watson = 0,25	
postrzeżenie ochrony przyrody		
wykształcenie respondentów		

Źródło: opracowanie własne.

Stosunek ludności regionu Puszczy Augustowskiej do puszczańskiego otoczenia miejsca zamieszkania

Średni stosunek, obrazowany wskaźnikiem w pięciostopniowej skali Likerta, wyniósł 3,98, co wskazuje na przeważające zadowolenie społeczności wiejskiej z puszczańskiego otoczenia miejsca zamieszkania. Szczegółowy rozkład stopnia zadowolenie społeczności wiejskiej z puszczańskiego otoczenia miejsca zamieszkania (dla $N = 180$) przedstawia się następująco:

1. Pełne niezadowolenie – 5,56%
2. Przeważające niezadowolenie – 7,22%
3. Ambiwalentność – 7,22%
4. Przeważające zadowolenie – 43,89%
5. Pełne zadowolenie – 36,11%

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

26

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Jest to efektem postrzegania korzyści i niedogodności płynących z sąsiedztwa środowiska puszczańskiego:

Korzyści:

1. Ogół korzyści duchowych i materialnych	– 71,67%
2. Ogół korzyści związanych ze „zdrowym” stylem życia	– 13,89%
3. Ogół korzyści ekonomicznych	– 5,00%
4. Brak odczuwalnych korzyści	– 9,44%

Niedogodności:

1. Brak odczuwalnych niedogodności	– 50,55%
2. Nieuchronność szkód wyrządzanych przez zwierzyne	– 35,00%
3. Trudne warunki bytowe, wynikające z otoczenia puszczańskiego	– 6,67%
4. Brak perspektyw rozwoju, wynikających z otoczenia puszczańskiego	– 7,78%

Stosunek ludności regionu Puszczy Knyszyńskiej do puszczańskiego otoczenia miejsca zamieszkania

Średni stosunek, obrazowany wskaźnikiem w pięciostopniowej skali Likerta, wyniósł 4,01, co wskazuje na przeważające zadowolenie społeczności wiejskiej z puszczańskiego otoczenia miejsca zamieszkania. Szczegółowy rozkład stopnia zadowolenie społeczności wiejskiej z puszczańskiego otoczenia miejsca zamieszkania (dla N = 95) przedstawia się następująco:

1. Pełne niezadowolenie	– 9,52%
2. Przeważające niezadowolenie	– 5,95%
3. Ambiwalentność	– 13,10%
4. Przeważające zadowolenie	– 29,76%
5. Pełne zadowolenie	– 54,76%

Jest to efektem postrzegania korzyści i niedogodności płynących z sąsiedztwa środowiska puszczańskiego:

Korzyści:

1. Ogół korzyści duchowych i materialnych	– 68,42%
2. Ogół korzyści związanych ze „zdrowym” stylem życia	– 13,68%
3. Ogół korzyści ekonomicznych	– 7,370%
4. Brak odczuwalnych korzyści	– 10,53%

Niedogodności:

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

27

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

1. Brak odczuwalnych niedogodności	– 66,31%
2. Nieuchronność szkód wyrządzanych przez zwierzynę	– 7,37%
3. Trudne warunki bytowe, wynikające z otoczenia puszczańskiego	– 11,58%
4. Brak perspektyw rozwoju, wynikających z otoczenia puszczańskiego	– 14,74%

Stosunek ludności regionu Puszczy Augustowskiej do ochrony przyrody w otoczeniu miejsca zamieszkania

Średni stosunek, obrazowany wskaźnikiem w siedmiostopniowej skali Likerta, wyniósł 3,77, co wskazuje na ambiwalentne postrzeganie ochrony przyrody w otoczeniu miejsca zamieszkania. Szczegółowy rozkład stopnia społecznej akceptacji do ochrony przyrody (dla N = 180) przedstawia się następująco:

1. Pełna negacja, z akcentowaniem zagrożenia życia i zdrowia mieszkańców	– 8,34%
2. Negacja, z akcentowaniem ograniczeń w życiu mieszkańców	– 31,11%
3. Negacja, z akcentowaniem ponoszonych strat materialnych	– 9,44%
4. Obojętność	– 7,22%
5. Akceptacja, z akcentowaniem ponoszonych strat materialnych	– 27,22%
6. Akceptacja, z akcentowaniem ograniczeń w życiu mieszkańców	– 3,34%
7. Pełna akceptacja, bez akcentowania jakichkolwiek problemów	– 13,33%

Jest to efektem postrzegania problemów, wynikających z regulacji prawnych i administracyjnych, odnoszących się do ochrony przyrody:

1. Brak dostrzegalnych problemów	– 20,572%
2. Problemy z ogólnie rozumianą dostępnością środowiska leśnego	– 2,22%
3. Problemy z działalnością ekonomiczną	– 34,44%
4. Problemy związane z działalnością bytową i ekonomiczną	– 34,44%
5. Zagrożenie zdrowia i życia i pozostałe problemy	– 8,33%

Stosunek ludności regionu Puszczy Knyszyńskiej do ochrony przyrody w otoczeniu miejsca zamieszkania

Średni stosunek, obrazowany wskaźnikiem w siedmiostopniowej skali Likerta wyniósł 4,18, co wskazuje na ambiwalentne postrzeganie ochrony przyrody w otoczeniu miejsca zamieszkania.

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

28

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Szczegółowy rozkład stopnia społecznej akceptacji do ochrony przyrody (dla N = 95) przedstawia się następująco:

1. Pełna negacja, z akcentowaniem zagrożenia życia i zdrowia mieszkańców – 0,00%
2. Negacja, z akcentowaniem ograniczeń w życiu mieszkańców – 25,26%
3. Negacja, z akcentowaniem ponoszonych strat materialnych – 20,00%
4. Obojętność – 7,37%
5. Akceptacja, z akcentowaniem ponoszonych strat materialnych – 25,26%
6. Akceptacja, z akcentowaniem ograniczeń w życiu mieszkańców – 3,16%
7. Pełna akceptacja, bez akcentowania jakichkolwiek problemów – 18,95%

Jest to efektem postrzegania problemów, wynikających z regulacji prawnych i administracyjnych, odnoszących się do ochrony przyrody:

1. Brak dostrzegalnych problemów – 28,42%
2. Problemy z ogólnie rozumianą dostępnością środowiska leśnego – 8,42%
3. Problemy z działalnością ekonomiczną – 34,74%
4. Problemy związane z działalnością bytową i ekonomiczną – 26,32%
5. Zagrożenie zdrowia i życia i pozostałe problemy – 2,10%

Stosunek ludności regionu Puszczy Augustowskiej do działalności PGL Lasy Państwowe

Średni stosunek, obrazowany wskaźnikiem w siedmiostopniowej skali Likerta wyniósł 4,31, co wskazuje na ambiwalentne postrzeganie działalności PGL Lasy Państwowe. Szczegółowy rozkład stopnia społecznej akceptacji do działalności PGL Lasy Państwowe (dla N = 180) przedstawia się następująco:

1. Pełna negacja – 6,11%
2. Przeważająca negacja – 9,44%
3. Umiarkowana negacja – 25,56%
4. Ambiwalentność – 12,78%
5. Umiarkowana akceptacja – 10,00%
6. Przeważająca akceptacja – 24,44%
7. Pełna akceptacja – 11,67%

Jest to efektem postrzegania korzyści i problemów wynikających z działalności PGL Lasy Państwowe:

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

29

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Korzyści:

1. Gospodarka leśna bez zarzutu i wynikające z tego ogólne korzyści – 25,56%
2. Znaczenie dla rynku pracy i pozostałe korzyści ekonomiczne – 37,78%
3. Różne korzyści ekonomiczne – 0%
4. Możliwość zakupu drewna – 14,44%
5. Udostępnienie rekreacyjne lasów – 0%
6. Brak odczuwalnych korzyści – 22,22%

Problemy:

1. Brak odczuwalnych problemów – 41,67%
2. Różne problemy związane z zakupem drewna – 6,67%
3. Zła gospodarka zwierzyną, powodująca straty materialne ludności – 16,11%
4. Różne negatywne skutki uboczne związane z pozyskaniem drewna – 2,22%
5. Nieuwzględnianie bytowych i ekonomicznych potrzeb ludności – 26,11%
6. Zła gospodarka degradująca środowisko leśne – 7,22%

Stosunek ludności regionu Puszczy Knyszyńskiej do działalności PGL Lasy Państwowe

Średni stosunek, obrazowany wskaźnikiem w siedmiostopniowej skali Likerta wyniósł 3,95, co wskazuje na ambiwalentne postrzeganie działalności PGL Lasy Państwowe. Szczegółowy rozkład stopnia społecznej akceptacji do działalności PGL Lasy Państwowe (dla N = 95) przedstawia się następująco:

1. Pełna negacja – 15,78%
2. Przeważająca negacja – 12,63%
3. Umiarkowana negacja – 8,42%
4. Ambiwalentność – 18,95%
5. Umiarkowana akceptacja – 18,95%
6. Przeważająca akceptacja – 18,95%
7. Pełna akceptacja – 6,32%

Jest to efektem postrzegania korzyści i problemów wynikających z działalności PGL Lasy Państwowe:

Korzyści:

1. Gospodarka leśna bez zarzutu i wynikające z tego ogólne korzyści – 6,32%

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

2. Znaczenie dla rynku pracy i pozostałe korzyści ekonomiczne	– 25,26%
3. Różne korzyści ekonomiczne	– 5,26%
4. Możliwość zakupu drewna	– 27,37%
5. Udostępnienie rekreacyjne lasów	– 7,37%
6. Brak odczuwalnych korzyści	– 28,42%

Problemy:

1. Brak odczuwalnych problemów	– 54,73%
2. Różne problemy związane z zakupem drewna	– 10,53%
3. Zła gospodarka zwierzyną, powodująca straty materialne ludności	– 2,11%
4. Różne negatywne skutki uboczne związane z pozyskaniem drewna	– 0,00%
5. Niewzględnianie bytowych i ekonomicznych potrzeb ludności	– 14,74%
6. Zła gospodarka degradująca środowisko leśne	– 17,89%

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

31

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

DYSKUSJA WYNIKÓW

Weryfikacja Hipotezy I

Hipoteza I: Społeczna akceptacja dla koncepcji introdukcji żubra wynika z przewidywanych korzyści pozamaterialnych, związanych z „prestizem” miejsca zamieszkania. Hipoteza wynika z założenia, że żubr (*Bison bonasus* L.) w świadomości społecznej jest uznanym dobrem narodowym (spektakularnym wyróżnikiem dziedzictwa narodowego).

Z przeprowadzonych badań wynika, że blisko 30% respondentów (reprezentujących społeczność wiejską) regionu Puszczy Augustowskiej wiąże potencjalną obecność żubra ze wzrostem prestiżu miejsca zamieszkania. Jednocześnie, ponad 35% respondentów nie zauważa jakichkolwiek korzyści z występowania tego gatunku. Natomiast respondenci z regionu Puszczy Knyszyńskiej, od kilkudziesięciu lat obcujący z rozwijającą się populacją żubra, w ponad 43% dostrzegają wpływ występowania tego gatunku na wzrost prestiżu miejsca zamieszkania. Jednocześnie, tylko ponad 5% respondentów nie zauważa jakichkolwiek korzyści z występowania tego gatunku. W obu przebadanych grupach, około 15% respondentów, zauważa pośrednie korzyści materialne, wynikające ze wzrostu atrakcyjności turystycznej obszaru, na którym bytuje populacja żubra.

Wyniki potwierdzają, że dla analizowanych społeczności, korzyści wynikające z występowania żubra odnoszą się do wartości pozamaterialnych (wzrost prestiżu miejsca i urozmaicenie krajobrazu – blisko 49% respondentów z rejonu Puszczy Augustowskiej i 80% respondentów z rejonu Puszczy Knyszyńskiej). Jednocześnie, wyniki wskazują, że wizerunek żubra po długotrwałym obcowaniu z nim (po doświadczeniu jego obecności) zdecydowanie zwiększa swoją wartość, co w efekcie neguje tezę o powszechnym uznaniu żubra za dobro narodowe. Przy czym, można zakładać, że po introdukcji żubra do Puszczy Augustowskiej, jego wizerunek, kształtowany w obrębie społeczności regionu, będzie się z biegiem czasu poprawiał.

Do postawienia takiej tezy upoważnia dodatkowo porównanie, między analizowanymi regionami, dostrzegania zagrożeń wynikających z występowania żubra. Po doświadczeniu obecności żubra zdecydowanie zmniejsza się poziom dostrzegalnych zagrożeń:

- z 27% respondentów z regionu Puszczy Augustowskiej do 44% respondentów z regionu Puszczy Knyszyńskiej, którzy nie dostrzegają jakichkolwiek zagrożeń,
- z 39% respondentów z regionu Puszczy Augustowskiej do 4% respondentów z regionu Puszczy Knyszyńskiej, którzy dostrzegają zagrożenia dla ich zdrowia i życia.

Jednocześnie wzrasta poziom dostrzegania zagrożeń o charakterze materialnym (szkody rolnicze: z 32% respondentów z regionu Puszczy Augustowskiej do 44% respondentów z regionu Puszczy Knyszyńskiej). Z wywiadów z regionu Puszczy Augustowskiej, wynika, że wiedza respondentów, na temat zachowań żubra w stanie wolnym, czerpana jest z massmediów (głównie z TV), w których informacja zwykle „zabarwiona jest sensacją i emocją”, a tym samym zniekształca realia, demonizując relacje człowiek – żubr (w efekcie, dopatrywanie się zagrożeń dla własnego zdrowia, a nawet życia). Prawdopodobnie, rzetelna akcja informacyjna, poprzedzająca introdukcję żubra, zmniejszyłaby wśród mieszkańców poczucie prognozowanego zagrożenia.

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

32

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Weryfikacja hipotezy II

Hipoteza II: Im bardziej pozytywny jest wpływ środowiska Puszczy Augustowskiej na jakość życia (dobrobyt i styl życia) ludności, tym wyższy poziom akceptacji dla koncepcji introdukcji żubra. Hipoteza wynika z założenia, że żubr (*Bison bonasus* L.) w świadomości społecznej stanowi uosobienie wartości środowiska puszczańskiego,

Z przeprowadzonych badań wynika, że zdecydowana większość respondentów jest zadowolona z mieszkania w otoczeniu krajobrazu puszczańskiego (80% respondentów z regionu Puszczy Augustowskiej i 85% respondentów z regionu Puszczy Knyszyńskiej). Większość respondentów, z otoczeniem krajobrazu puszczańskiego, wiąże ogół korzyści duchowych i materialnych, deklarując silne emocjonalne przywiązanie do niego (72% respondentów z regionu Puszczy Augustowskiej i 68% respondentów z regionu Puszczy Knyszyńskiej). Jednocześnie, znaczna część respondentów dostrzega z tego powodu ogół problemów (49% respondentów z regionu Puszczy Augustowskiej i 34% respondentów z regionu Puszczy Knyszyńskiej).

Wyniki wskazują, że ludność analizowanych regionów, choć starzejąca się (emigracja młodzieży wiejskiej do miast), jest silnie emocjonalnie przywiązana do krajobrazu puszczańskiego. Systematycznie następuje zanik funkcji rolniczych wsi puszczańskich (szczególnie enklaw śródleśnych). Zjawisko to silnie uwidoczniło się na obszarze występowania populacji żubra w regionie Puszczy Knyszyńskiej. W efekcie, ujawniła się bardzo duża różnica w postrzeganiu problemów, związanych z występowaniem dzikiej zwierzyny leśnej (tj. z ogólnie pojmowanymi szkodami rolniczymi od zwierzyny): 35% respondentów z regionu Puszczy Augustowskiej i 7% respondentów z regionu Puszczy Knyszyńskiej. Ta różnica może tłumaczyć, sceptycyzm ludności do idei introdukcji żubra w Puszczy Augustowskiej – w ich rozumowaniu, żubr jest kolejnym pretendentem do wyrządzania szkód już i tak uciążliwych w gospodarce rolnej. Z wywiadów z regionu Puszczy Augustowskiej, wynika, że respondenci nie tyle wykazują niechęć do dzikiej zwierzyny, ale czują się bezradni w obliczu obecnie obowiązujących uregulowań, odnoszących się do zarządzania populacjami dzikiej zwierzyny. Duża część respondentów (34%) ma poczucie niesprawiedliwości społecznej, poczucie przerzucenia większości kosztów ochrony dzikiej zwierzyny na „barki” lokalnej społeczności wiejskiej. W tym świetle, wizerunek żubra budowany jest na postawie, obok wątpliwej wiedzy uzyskanej z programów TV, doświadczeń z innymi gatunkami leśnymi: z bobrem jako „inwazyjnym” gatunkiem chronionym, z łosiem jako quasi gatunkiem chronionym objętym moratorium na odstrzał, ze zwierzyną łowną (przede wszystkim z jeleniem i dzikiem) czyniącą dotkliwe szkody w uprawach rolnych, z drapieżnikami (lisem, jenotem, wilkiem, jastrzębiem) czyniącymi odczuwalne szkody w inwentarzu. Zmiana tego wizerunku jest tylko możliwa w procesie rzeczywistego uspołecznienia ochrony przyrody w regionie Puszczy Augustowskiej.

Po przeprowadzeniu analizy regresji liniowej i wielorakiej, hipoteza II została tylko częściowo potwierdzona. Dla regionu Puszczy Augustowskiej, ujawniła się statystycznie istotna zależność (słaba) między postrzeganiem wartości otoczenia puszczańskiego a akceptacją dla koncepcji introdukcji żubra (współczynnik korelacji 0,2784, przy poziomie ufności $p < 0,01$). Analiza regresji wielorakiej wskazała na cztery zmienne, tłumaczące akceptację dla koncepcji introdukcji żubra, w tym na otoczenie puszczańskie (pozostałe: wiek respondentów, wielkość gospodarstwa rolnego i postrzeganie ochrony przyrody). Inne wyniki uzyskano dla regionu Puszczy Knyszyńskiej. Nie wykazano statystycznie istotnej zależności między postrzeganiem wartości otoczenia

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

33

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

puszczańskiego a akceptacją dla występowania żubra. Niemniej, analiza regresji wielorakiej wskazała na trzy zmienne, w tym na otoczenie puszczańskie, pozostałe to: wiek i zatrudnienie respondentów (tab. 14). Różnice między analizowanymi regionami można tłumaczyć tym, że wraz z długotrwałym doświadczaniem obecności żubra (Puszcza Knyszyńska) jego wizerunek zdecydowanie przewyższa wizerunek otoczenia puszczańskie (w efekcie występowanie tego gatunku staje się wartością niezależną), w przeciwieństwie do antycypowania wartości tego gatunku, przed doświadczeniem jego występowania (Puszcza Augustowska), opierającego się na doświadczeniu z innymi gatunkami zwierzyny leśnej (w efekcie, wartość występowania tego gatunku jest uzależniona od ogólnej wartości otoczenia puszczańskie).

Konkludując, w przeświadczeniu respondentów z obu regionów puszczańskich, występowanie żubra w większym stopniu wpływa na prestiż miejsca zamieszkania niż na ogólną wartość środowiska puszczańskie.

Weryfikacja hipotezy III

Hipoteza III: Im wyższa ocena działalności (wiarygodności) PGL Lasy Państwowe, tym wyższy poziom akceptacji dla koncepcji introdukcji żubra. Hipoteza wynika z założenia, PGL Lasy Państwowe są odpowiedzialne za zarządzanie przestrzenią leśną Puszczy Augustowskiej a tym samym: im ich działalność jest bardziej wiarygodna dla lokalnej społeczności, tym większe zaufanie ludności do przeprowadzanych zmian w środowisku leśnym (w tym do introdukcji żubra).

Z przeprowadzonych badań wynika, że ogół respondentów z obu analizowanych regionów reprezentuje ambiwalentny stosunek do działalności PGL Lasy Państwowe. W regionie Puszczy Augustowskiej minimalnie przeważa akceptacja a regionie Puszczy Knyszyńskiej minimalnie przeważa negacja dla tej działalności. Blisko połowa respondentów wykazuje w zasadzie obojętny stosunek do działalności Lasów Państwowych (48% respondentów w regionie Puszczy Augustowskiej i 46% respondentów w regionie Puszczy Knyszyńskiej). Różnice między regionami ujawniają się w jednoznacznym poparciu społecznym dla ALP (36% respondentów w regionie Puszczy Augustowskiej i 25% respondentów w regionie Puszczy Knyszyńskiej) oraz w jednoznacznej krytyce (16% respondentów w regionie Puszczy Augustowskiej i 28% respondentów w regionie Puszczy Knyszyńskiej). Przy czym, pełne zaufanie dla działalności Lasów Państwowych zadeklarowało 26% respondentów regionu Puszczy Augustowskiej i 6% respondentów regionu Puszczy Knyszyńskiej.

Jednocześnie, 7% respondentów regionu Puszczy Augustowskiej i 18% respondentów regionu Puszczy Knyszyńskiej oceniło działalność lasów Państwowych jako zagrożenie dla wartości środowiska leśnego. Zarzuty definiowane były w dwóch przeciwstawnych kategoriach (obrazujących przeciwstawne poglądy ludności): (1) za duże pozyskanie drewna i nadmierna mechanizacja pozyskania surowca drzewnego, degradujące środowisko – w tej grupie znaleźli się starsi ludzie porównujący obecny stan lasu z latami minionymi oraz sezonowi pracownicy leśni zaniepokojeni możliwością utraty pracy a także właściciele tzw. drugich domów, tylko sezonowo przebywający w ankietowanej wsi; (2) za daleko posunięta „ekologizacja” gospodarki leśnej – w tej grupie znalazły się osoby oburzone „marnotrawstwem” drewna pozostawionego w lesie, osoby oburzone zamieraniem drzew wywołanym przez owady i właściciele lasów prywatnych zaniepokojeni gradacją owadów w sąsiednich drzewostanach własności skarbu państwa.

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

34

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Znaczący jest udział respondentów przekonanych o nieliczeniu się przez Lasy Państwowe z potrzebami lokalnej społeczności (26% w regionie Puszczy Augustowskiej i 15% w regionie Puszczy Knyszyńskiej). Zarzuty odnosiły się do kategorii potrzeb bytowych (zamykanie dojazdowych dróg leśnych, niszczenie dróg przez transport leśny, niedostateczne zagospodarowanie rekreacyjne w lasach, niska efektywność w usuwaniu śmieci z lasu) oraz do kategorii potrzeb ekonomicznych (problemy związane z zakupem drewna, problemy z odszkodowaniami za niszczenie upraw przez zwierzynę, za małe wsparcie dla ZUL i robotników leśnych).

Działalność Lasów Państwowych w niewielkim stopniu jest kojarzona z zarządzaniem populacjami zwierząt leśnych. Większość respondentów, dzięki swoim doświadczeniom, dostrzega złożoność problemu, która wynika z nakładania się kompetencji PGL Lasy Państwowe, Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, Biura Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody i Polskiego Związku Łowieckiego. Stąd, tylko 16% respondentów w regionie Puszczy Augustowskiej i 2% respondentów w regionie Puszczy Knyszyńskiej obarcza Lasy Państwowe odpowiedzialnością za szkody rolne wyrządzane przez zwierzynę leśną.

Reasumując, wyniki wskazują na ambiwalentny stosunek mieszkańców do Lasów Państwowych oraz na porównywalny udział zadeklarowanych sympatyków i zadeklarowanych krytyków Lasów Państwowych. Znaczący jest udział osób zarzucających Lasom Państwowym lekceważenie potrzeb lokalnej społeczności. To wszystko, wskazuje na słabnące więzi wtórne między administracją Lasów Państwowych a społeczeństwem lokalnym.

Po przeprowadzeniu analizy regresji liniowej i wielorakiej, hipoteza III została tylko częściowo potwierdzona. Dla regionu Puszczy Augustowskiej, ujawniła się statystycznie istotna zależność (słaba) między postrzeganiem działalności Lasów Państwowych a akceptacją dla koncepcji introdukcji żubra (współczynnik korelacji 0,2770, przy poziomie ufności $p < 0,01$). W przypadku puszczy Knyszyńskiej, takiej zależności nie wykazano. Również analiza regresji wielorakiej dla obu analizowanych regionów nie wskazała na postrzeganie działalności LP jako na zmienną, tłumaczącą akceptację dla występowania żubra (tab. 14). Powyższe różnice między regionami można tłumaczyć różnicami w obarczaniu Lasów Państwowych odpowiedzialnością za szkody rolne wyrządzane przez zwierzynę leśną. Jak wcześniej przedstawiono (patrz weryfikacja hipotezy II) wizerunek żubra kształtowany jest w oparciu o doświadczenia obcowania z tym gatunkiem (Puszcza Knyszyńska) lub o doświadczenia obcowania z innymi występującymi gatunkami leśnymi (Puszcza Augustowska). W efekcie, niski poziom kojarzenia działalności LP ze szkodami rolnymi wyrządzanymi przez zwierzynę leśną skutkuje niską zależnością akceptacji dla introdukcji żubra od postrzegania Lasów Państwowych w regionie Puszczy Augustowskiej i brakiem takiej zależności w regionie Puszczy Knyszyńskiej.

Reasumując, wizerunek lasów Państwowych nie wpływa na wizerunek żubra realnie występującego. Ponadto, introdukcja żubra w Puszczy Augustowskiej nie wpłynie w sposób istotny na wizerunek Lasów Państwowych – sympatycy lasów państwowych deklarują akceptację dla introdukcji żubra, krytycy Lasów państwowych odnoszą się negatywnie do tej introdukcji. A w dłuższym okresie czasu, jak wskazują wyniki z regionu Puszczy Knyszyńskiej, wizerunek żubra będzie się kształtował niezależnie od wizerunku Lasów Państwowych.

Kojarzenie występowania populacji żubra z działalnością Lasów Państwowych wymagałoby skutecznej polityki informacyjnej, skierowanej do społeczności regionu. Warto jednak przypomnieć, że w Puszczy Knyszyńskiej wizerunek żubra jest dużo lepszy od wizerunku LP. Tym

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

35

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

samym, taki trwały związek skojarzeniowy na pewno nie zaszkodziłby wizerunkowi żubra (który kształtowany jest niezależnie) a zapewne poprawiłby wizerunek PGL Lasy Państwowe.

Weryfikacja hipotezy IV

Hipoteza IV: Im wyższy poziom akceptacji regulacji związanych z ochroną przyrody, tym wyższy poziom akceptacji dla koncepcji introdukcji żubra. Hipoteza wynika z założenia, że żubr symbolizuje polskie doświadczenia (sukcesy) z zakresu ochrony przyrody – pozytywne odniesienie się do tych doświadczeń skutkuje jednoznacznie akceptacją dla występowania żubra.

Z przeprowadzonych badań wynika, że ogół respondentów z obu analizowanych regionów reprezentuje ambiwalentny stosunek do ochrony przyrody. W regionie Puszczy Augustowskiej minimalnie przeważa negacja a regionie Puszczy Knyszyńskiej minimalnie przeważa akceptacja dla realizowanej ochrony przyrody w środowisku puszczańskim. Różnice między regionami ujawniają się w częstym dostrzeganiu bytowych uciążliwości (oddziałujących na styl i jakość życia), związanych z regulacjami odnoszącymi się do ochrony przyrody (39% respondentów w regionie Puszczy Augustowskiej i 25% respondentów w regionie Puszczy Knyszyńskiej). Różnice wynikają z oddziaływania na respondentów regulacji swoistych dla poszczególnych kategorii obszarowej ochrony przyrody i obiektów zabytkowych. W regionie Puszczy Knyszyńskiej respondenci nie są bezpośrednio poddani takim regulacjom, w przeciwieństwie do regionu Puszczy Augustowskiej, gdzie badania przeprowadzono, między innymi, na obrzeżach Wigierskiego Parku Narodowego, Kanału Augustowskiego i Doliny Rospudy.

W obu analizowanych regionach wykazywano problemy wynikające z „nadmiernego” występowania gatunków chronionych (główne problemy wywołuje aktywność bobra i dużych drapieżników) i szeroko rozumianej dostępności do leśnych obszarów chronionych. Wskazywano również na uciążliwą biurokrację związaną z procesem odszkodowawczym za straty w rolnictwie, wywołane przez gatunki chronione oraz na biurokrację związaną z gospodarowaniem w lasach prywatnych (w tym przekwalifikowanie gruntu z rolnego na leśny). W regionie Puszczy Augustowskiej dodatkowo wskazywano na wypadki drogowe przy udziale zwierzyny, na utrudnienia przy uzyskaniu pozwoleń na budowę i przekwalifikowanie gruntów, na ograniczenia w użytkowaniu gruntów, na wzrost kosztów gospodarki rolnej, wynikającej z droższych „ekologicznych” środków ochrony roślin (jednocześnie podkreślano pozytywny wpływ dopłat do rolnictwa). Przy czym, za największy problem respondenci uznali szkody od zwierzyny i biurokratyczny proces odszkodowawczy (34% respondentów w regionie Puszczy Augustowskiej i 26% respondentów w regionie Puszczy Knyszyńskiej).

Po przeprowadzeniu analizy regresji liniowej i wielorakiej, hipoteza IV została potwierdzona. Dla regionu Puszczy Augustowskiej, ujawniła się statystycznie istotna zależność (słaba) między postrzeganiem ochrony przyrody a akceptacją dla koncepcji introdukcji żubra (współczynnik korelacji 0,3630, przy poziomie ufności $p < 0,01$). W przypadku puszczy Knyszyńskiej, taka zależność znacznie słabsza (współczynnik korelacji 0,2030, przy poziomie ufności $p < 0,05$). Analiza regresji wielorakiej potwierdziła, że zmienna ochrony przyrody tłumaczy akceptację dla introdukcji żubra w Puszczy Augustowskiej. Przy czym, dla regionu Puszczy Knyszyńskiej, analiza regresji wielorakiej nie wskazała postrzegania ochrony przyrody jako zmiennej, tłumaczącej akceptację dla występowania żubra (tab. 14). Jak wcześniej przedstawiono (patrz weryfikacja

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

36

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

hipotezy II i III) wizerunek żubra kształtowany jest w oparciu o doświadczenia obcowania z tym gatunkiem (Puszcza Knyszyńska) lub o doświadczenia obcowania z innymi występującymi gatunkami leśnymi (Puszcza Augustowska). W efekcie, wysoki poziom dostrzegania uciążliwości sąsiedztwa leśnych gatunków chronionych i złe doświadczenia związane z procesem odszkodowawczym skutkuje postrzeganiem żubra jako kolejnego czynnika wywołującego problemy bytowe i ekonomiczne mieszkańców Puszczy Augustowskiej. Z tabeli 14 wynika, że ze wszystkich analizowanych zmiennych, postrzeganie przyrody najsilniej wpływa na poziom akceptacji społecznej dla introdukcji żubra w Puszczy Augustowskiej.

Weryfikacja hipotezy V

Hipoteza V: Indywidualna akceptacja dla koncepcji introdukcji żubra zależy od charakterystyki respondenta, jego płci, wieku, wykształcenia, zatrudnienia i posiadanego gospodarstwa rolnego. Hipoteza wynika z założenia, że charakterystyka demograficzna respondenta determinuje postrzeganie korzyści i problemów, wynikających z obecności żubra w otoczeniu miejsca zamieszkania.

Z przeprowadzonej analizy regresji liniowej i wielorakiej wynika, że postrzeganie występowania żubra tłumaczą zmienne: „wiek”, „wielkość posiadanego gospodarstwa rolnego”, „zatrudnienie” i „wykształcenie”. Zmienna „płci” nie wpływa na postrzeganie występowania żubra (tab. 14).

Kluczową zmienną, tłumaczącą postrzeganie występowania żubra w miejscu zamieszkania, jest „wiek” (w regionie Puszczy Augustowskiej współczynnik korelacji

-0,3283, przy poziomie ufności $p < 0,01$ i w regionie Puszczy Knyszyńskiej współczynnik korelacji -0,3628, przy poziomie ufności $p < 0,01$), uwzględnioną również w równaniu regresji wielorakiej dla obu analizowanych regionów (tab. 14). Im wyższy wiek respondentów, tym gorsze postrzeganie występowania żubra. Zależność tą można tłumaczyć postępującą wraz z wiekiem potrzebą stabilności i niechęcią do podejmowania ryzyka, czyli niechęcią do zachodzących zmian w miejscu zamieszkania, na które nie ma się wpływu. Taką zmianą niewątpliwie jest introdukcja żubra z nieprzewidywalnymi następstwami, oddziałującymi na dobrobyt mieszkańców (region Puszczy Augustowskiej). Takim zagrożeniem dla stabilności niewątpliwie jest występowanie żubra w miejscu zamieszkania, z niemożnością skutecznego „zarządzania ryzykiem”, wynikającym z zachowań tego zwierzęcia – nieprzewidywalność wyrządzanych szkód, na które nie ma się realnego wpływu. W przypadku starszych grup wiekowych (ponad 44 lata) są słabe rokowania na zmianę postrzegania występowania żubra w miejscu zamieszkania pod wpływem jakiegokolwiek akcji informacyjnej. Przy czym, w regionie Puszczy Augustowskiej przeważa ludność w wieku do 44 lat (w młodszych klasach wieku), podatna na oddziaływanie akcji informacyjnych, poprawiających wizerunek żubra.

Kolejną zmienną, tłumaczącą postrzeganie występowania żubra w miejscu zamieszkania, jest „wielkość posiadanego gospodarstwa rolnego” (w regionie Puszczy Augustowskiej współczynnik korelacji -0,2800, przy poziomie ufności $p < 0,01$ i w regionie Puszczy Knyszyńskiej współczynnik korelacji -0,3110, przy poziomie ufności $p < 0,01$), uwzględnioną również w równaniu regresji wielorakiej dla regionu Puszczy Augustowskiej (tab. 14). Im większy areal posiadanego gospodarstwa rolnego, tym gorsze postrzeganie występowania żubra. Zależność tą można

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

37

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

tłumaczyć rosnącym ryzykiem szkód od żubra przy rosnącym areale rolnym. Tezę tą potwierdza wzrost istotności oddziaływania tej zmiennej na obszarze realnego występowania żubra w Puszczy Knyszyńskiej w porównaniu z prognozowanym zagrożeniem w regionie Puszczy Augustowskiej. Również w przypadku właścicieli dużych gospodarstw rolnych są słabe rokowania na zmianę postrzegania występowania żubra w miejscu zamieszkania pod wpływem jakiegokolwiek akcji informacyjnej. W tym przypadku, ograniczenie konfliktu społeczność lokalna – populacja żubra jest możliwe dzięki sterowaniu zachowaniami stada, utrzymywaniu jego na obszarach wiejskich o ograniczonych funkcjach rolniczych.

Kolejną zmienną, tłumaczącą postrzeganie występowania żubra w miejscu zamieszkania, jest „zatrudnienie” (w regionie Puszczy Augustowskiej współczynnik korelacji 0,1877, przy poziomie ufności $p < 0,05$ i w regionie Puszczy Knyszyńskiej współczynnik korelacji -0,4671, przy poziomie ufności $p < 0,01$), uwzględnioną również w równaniu regresji wielorakiej dla regionu Puszczy Knyszyńskiej (tab. 14). Im większa zależność respondenta od gospodarki rolnej (w tym leśnej), tym gorsze postrzeganie występowania żubra. Przy czym, co wydaje się oczywiste, zmienne „wielkość posiadanego gospodarstwa rolnego” i „zatrudnienie” są ze sobą wyraźnie skorelowane (w regionie Puszczy Augustowskiej współczynnik korelacji -0,5698, przy poziomie ufności $p < 0,01$ i w regionie Puszczy Knyszyńskiej współczynnik korelacji -0,4731, przy poziomie ufności $p < 0,01$), co potwierdza również regresja wieloraka dla obu regionów. Stąd, jak wyżej, rolnicy i robotnicy leśni są najmniej podatni na akcje informacyjne dotyczące wartości występowania żubra w ich miejscu zamieszkania i ograniczenie konfliktu społeczność lokalna – populacja żubra jest możliwe przy ograniczeniu bytowania stada żubrów do wielofunkcyjnych terenów wiejskich (z ograniczoną funkcją rolniczą).

Kolejną zmienną, tłumaczącą postrzeganie występowania żubra w miejscu zamieszkania, jest „wykształcenie” (w regionie Puszczy Augustowskiej współczynnik korelacji 0,1591, przy poziomie ufności $p < 0,05$ i w regionie Puszczy Knyszyńskiej współczynnik korelacji -0,2365, przy poziomie ufności $p < 0,05$), jednak nie uwzględnioną w równaniach regresji wielorakiej dla obu regionów (tab. 14). Im wyższe wykształcenie respondentów, tym lepsze postrzeganie występowania żubra. Przy czym, korelacja między zmiennymi „wykształcenie” i „zatrudnienie” już nie już taka oczywista. Statystycznie istotna zależność ujawniła się tylko w regionie Puszczy Augustowskiej (współczynnik korelacji 0,3185, przy poziomie ufności $p < 0,01$), co zostało potwierdzone w równaniu regresji wielorakiej.

Reasumując, ograniczenie konfliktu w relacjach społeczność lokalna – populacja żubra, w krótszej perspektywie wiąże się z ograniczeniem bytowania stada żubrów do wielofunkcyjnych terenów wiejskich (z ograniczoną funkcją rolniczą) a w dalszej perspektywie, restrukturyzacją obszarów wiejskich, skutkującą osadnictwem ludzi młodych, wykształconych i zatrudnionych w sektorach pozarolniczych.

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

38

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

PODSUMOWANIE

Z przeprowadzonej analizy wynika, że zmiennymi tłumaczącymi postrzeganie występowania żubra w miejscu zamieszkania są: wiek i wielkość posiadanego gospodarstwa rolnego. Porównując dane z tabeli 13 (odnoszącej się do charakterystyki respondentów) z danymi z tabel 5, 6 (odnoszące się do rzeczywistej struktury indywidualnych gospodarstw rolnych regionu Puszczy Augustowskiej) i 8 (odnoszącej się do rzeczywistej struktury wiekowej mieszkańców regionu Puszczy Augustowskiej), można wnioskować, że próba badawcza nie była reprezentatywna dla zmiennych:

- wieku, który w próbie badawczej był zawyżony – w rzeczywistości większość ludności sklasyfikowana jest w młodszych klasach wieku (do 44 lat).
- wielkości gospodarstwa rolnego, która w próbie badawczej została zawyżona – w rzeczywistości, w strukturze gospodarstw jest wyższy udział małych areałów do 5 ha.

W efekcie, wśród ludności regionu Puszczy Augustowskiej należy się spodziewać umiarkowanej akceptacji dla koncepcji introdukcji żubra w Puszczy Augustowskiej.

Ze względu na statystycznie istotną zależność między postrzeganiem występowania żubra w miejscu zamieszkania a zatrudnieniem poza I sektorem, wykształceniem i wielkością gospodarstwa rolnego, zdecydowanie większej akceptacji można spodziewać się na obszarach miejskich (Suwałki i Augustów). Natomiast na obszarach wiejskich, uwzględniając zmienne wieku i wielkości posiadanego gospodarstwa rolnego, można spodziewać się relatywnie:

- największej akceptacji w Gminie Suwałki a następnie w Gminie Płaska.
- najmniejszej akceptacji w Gminie Sztabin a następnie w Gminie Lipsk.

Przy czym, z przeprowadzonych badań wynika, że:

- Najmniejsza przychylność (zdecydowana negacja) do koncepcji introdukcji żubra charakteryzowała mieszkańców puszczańskich wsi z dominującą funkcją rolniczą (słabe klasy bonitacji gleb rolnych, największe prawdopodobieństwo szkód od zwierzyny leśnej): wsie Macharce i Sarnetki.
- Największą przychylność do koncepcji introdukcji żubra charakteryzowała mieszkańców puszczańskich wsi wielofunkcyjnych (usługi turystyczne, działalność gospodarcza nie związana z rolnictwem i leśnictwem): wsie Płaska i Dalny Las.
- Umiarkowaną negację do koncepcji introdukcji żubra stwierdzono na południowych obrzeżach Puszczy Augustowskiej (wsie Kopczany i Skieblewo).
- Ambiwalentny stosunek do koncepcji introdukcji żubra stwierdzono na zachodnich obrzeżach Puszczy Augustowskiej (Kolnica i Kurianki).
- Umiarkowaną przychylność do koncepcji introdukcji żubra stwierdzono na północnych obrzeżach Puszczy Augustowskiej (wieś Mikołajewo).

Reasumując, najmniej pożądana przez ludność jest obecność żubra w gminach Lipsk i Sztabin, ze względu na typowo rolniczy charakter tych gmin.

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

39

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Z przeprowadzonej analizy wynika, że postrzeganie ochrony przyrody również wpływa na akceptację dla koncepcji introdukcji żubra w Puszczy Augustowskiej. Na obszarach wiejskich o wiodącej funkcji rolniczej, ocena działań na rzecz ochrony przyrody zależy od zagrożenia szkodami rolniczymi od dzikiej zwierzyny (dodatkowo od wsparcia LP w system zabezpieczeń upraw i od satysfakcjonujących odszkodowań). Na terenach objętych restrykcyjną formą ochrony prawnej, dodatkowo na ocenę działań na rzecz ochrony przyrody wpływają ograniczenia budowlane (i szerzej działalności gospodarczej). Jednocześnie z wywiadów, przeprowadzonych wśród mieszkańców gminy Szudziałowo i Krynki (Puszcza Knyszyńska), wynika, że nie ma zagrożenia dla życia i zdrowia mieszkańców ze strony bytujących żubrów a główne szkody w uprawach rolnych, których sprawcą jest żubr, występują poza sezonem wegetacyjnym na oziminach i zależą od grubości pokrywy śnieżnej. Tym samym, szkody te są nieporównywalne z tymi wyrządzanymi przez dziki i jelenie, z którymi do tej pory spotykała się ludność wiejska regionu Puszczy Augustowskiej. Z wywiadów przeprowadzonych wśród mieszkańców wynika, że tylko znaczące szkody ekonomiczne w rolnictwie, wyrządzone przez gatunki objęte ochroną prawną, są zgłaszane z wnioskiem o odszkodowania. Głównym powodem rezygnacji z roszczeń jest, według respondentów, zbyt skomplikowany i długotrwały proces odszkodowawczy, kończący się zazwyczaj nie satysfakcjonującą rekompensatą. Rekompensaty kwotowo wahają się od kilkudziesięciu do kilkuset złotych. Dotyczy to szkód wyrządzanych przez bobry (w Puszczy Augustowskiej i Knyszyńskiej) i żubry (w Puszczy Knyszyńskiej). Szkody wywołane przez inne gatunki chronione w ogóle nie są zgłaszane (np. straty w drobiu wyrządzone przez ptaki drapieżne). Dużo liczniej i efektywniej zgłaszane są szkody wywołane przez zwierzynę łowną i rekompensowane przez koła łowieckie lub Lasy Państwowe.

Reasumując, warto jest introdukcję żubra poprzedzić szeroką akcją informacyjną, przybliżającą mieszkańcom behavior tego gatunku, tak by nie był postrzegany przez pryzmat innych gatunków (w tym, negatywnie postrzeganego bobra, gatunku chronionego). Należałoby się również zastanowić na metodą limitowania arealu występowania żubra, aby jego sezonowe wędrówki ograniczały się do przestrzeni leśnej (np. poprzez utrzymywanie łąk śródleśnych i zimowe dokarmianie z dala od obszarów rolniczych). Rekompensaty za szkody wyrządzone przez gatunki chronione nie rozwiązują problemów zachodzących na styku ludność lokalna – zwierzyna prawnie chroniona, i nie mają znaczenia na kształtowanie wizerunku gatunków chronionych (w przypadku żubra i ptaków drapieżnych wizerunek jest pozytywny, w przypadku bobra i dużych ssaków drapieżnych wizerunek jest negatywny).

Z przeprowadzonej analizy wynika również, że wizerunek żubra jest dużo lepszy wśród ludności regionu (w tym, w grupie zawodowej leśników), w którym ten gatunek bytuje od wielu lat (Puszcza Knyszyńska), w porównaniu z obszarem niewystępowania tego gatunku (Puszcza Augustowska). Tam, gdzie żubr występuje, miejscowa ludność postrzega go jako odrębną wartość wzmacniającą prestiż miejsca zamieszkania, a jego wizerunek jest dużo lepszy od wizerunku systemu ochrony przyrody, krajobrazu puszczańskiego i działalności PGL Lasy Państwowe. Tam gdzie żubr nie występuje, miejscowa ludność postrzega go przez pryzmat oceny systemu ochrony przyrody, krajobrazu leśnego i działalności PGL Lasy Państwowe. Tym samym, krytycyzm postrzegania tych wartości przenoszony jest na wizerunek żubra. Można się spodziewać wzmacniania, wśród ludności regionu Puszczy Augustowskiej, wizerunku żubra po jego introdukcji.

Reasumując, działania na rzecz introdukcji żubra w Puszczy Augustowskiej mogą poprawić wizerunek Lasów Państwowych, pod warunkiem, że Lasy Państwowe będą posiadały rzeczywisty wpływ na zarządzanie stadem żubrów, którego cele będą również uwzględniać

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

40

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

interes miejscowej ludności. W innym przypadku, jak wykazały badania wśród ludności Gmin Szudziałowo i Krynki, dobrostan żubrów i ich występowanie nie wpływa na poprawę wizerunku LP w Puszczy Knyszyńskiej.

W obu regionach, niezależnie od rozwoju usług turystycznych, ludność wskazuje na rolę żubra we wzmacnianiu atrakcyjności turystycznej obszaru (16% respondentów z regionu Puszczy Augustowskiej i 15% respondentów z regionu Puszczy Knyszyńskiej). Przy czym, z doświadczeń z regionu Puszczy Białowieskiej i regionu Puszczy Knyszyńskiej wynika, że do tej pory nie powstał żaden produkt turystyczny oparty na wolnościowym stadzie żubrów. Ich bytowanie w stanie wolnym nie prowadzi do rozwoju turystycznych usług rynkowych, mających na celu ułatwienie obcowania z tym gatunkiem (np. usługi przewodnickie, warsztaty przyrodnicze itp.). Jednocześnie, doświadczenia z regionu Puszczy Białowieskiej dobitnie dowodzą, że wizerunek obszaru, wykreowany w oparciu o występowanie żubra w stanie wolnym i działania na rzecz jego ochrony, jest skutecznym instrumentem wysokiego pozycjonowania obszaru na rynku turystycznym i prowadzi do rozwoju usług turystycznych. Inaczej mówiąc, bytowanie żubra w stanie wolnym nie jest walorem, którego można skomercjalizować w formie produktu turystycznego. Natomiast, jest spektakularnym wyróżnikiem dziedzictwa narodowego, który silnie wpływa na wizerunek turystyczny regionu.

Reasumując, introdukcji żubra powinna towarzyszyć medialna promocja Puszczy Augustowskiej, akcentująca te wartości regionu, które gwarantują trwałą dobrostan wprowadzanej populacji żubra, w tym pozytywne przejawy harmonijnej relacji „ludność miejscowa – przyroda puszczańska”.

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

41

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

ZAŁĄCZNIK I

Kwestionariusz skierowany do mieszkańców regionu Puszczy Augustowskiej

Szanowni Państwo zwracamy się z uprzejmą prośbą o wyrażenie swojej opinii w kwestii możliwości zasiedlenia kilku osobniczego stada żubrów na terenie Puszczy Augustowskiej. Badanie opinii mieszkańców wykonywane jest w ramach krajowego projektu rozsiedlenia żubra. Prosimy o odpowiedź na szereg pytań, co zajmie Państwu około 10 minut. Dane uzyskane z odpowiedzi na zadane pytania będą wykorzystane do zbiorczej analizy statystycznej. Ankieta ma charakter anonimowy i żadne Państwa dane osobowe nie będą w przyszłości wykorzystane.

wieś

1. Jakież dla Państwa wynikają korzyści z mieszkania w otoczeniu Puszczy Augustowskiej?
2. Jakież dla Państwa wynikają niedogodności z mieszkania w otoczeniu Puszczy Augustowskiej?
3. Czy, gdyby zaistniała taka możliwość, zmieniliby Państwo miejsce zamieszkania z dala od Puszczy Augustowskiej?
4. Czy i w jakim zakresie działalność Lasów Państwowych służy ludności regionu Puszczy Augustowskiej?
5. Co w działalności Lasów Państwowych na terenie Puszczy Augustowskiej budzi Państwa niezadowolenie?
6. Czy na ten temat rozmawiacie Państwo z pracownikami Lasów Państwowych (np. z podleśniczym, leśniczym itd.)?
7. Jaki mają Państwo stosunek do ochrony przyrody na terenie Puszczy Augustowskiej?
8. W jaki sposób regulacje dotyczące ochrony przyrody zagrażają interesom mieszkańców?
9. Czy według Państwa mogą wyniknąć jakieś zagrożenia związane z obecnością żubrów w Puszczy Augustowskiej?
10. Czy według Państwa mogą wyniknąć jakieś korzyści, niekoniecznie materialne, związane z obecnością żubrów w Puszczy Augustowskiej?
11. Gdyby na ten temat miało się odbyć lokalne referendum, to czy głosowałoby Państwo za wprowadzeniem żubra do Puszczy Augustowskiej?
12. Płeć M / K
13. Wiek 15-24 / 25-44 / 45 -60 / powyżej 60
14. Wykształcenie podstawowe / średnie / wyższe
15. Aktywność zawodowa gospodarstwo rolne / usługi turystyczne / zatrudnienie w gospodarce leśnej / pozostała działalność gospodarcza / pracownik zatrudniony na obszarze Puszczy Augustowskiej / pracownik zatrudniony poza Puszcza Augustowską / uczeń - student / emeryt – rencista / bezrobotny – prace dorywcze
16. Areał gospodarstwa i sposób gospodarowania do 0.5 ha / powyżej 0,5 ha do 5,0 ha / powyżej 5,0 ha do 20 ha / powyżej 20 ha.

Serdecznie dziękuję Państwu za poświęcony czas

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

42

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

ZAŁĄCZNIK II

Kwestionariusz skierowany do mieszkańców regionu Puszczy Knyszyńskiej

Szanowni Państwo zwracamy się z uprzejmą prośbą o wyrażenie swojej opinii na temat występowania żubra w Puszczy Knyszyńskiej. Badanie opinii mieszkańców wykonywane jest w ramach krajowego projektu rozsiadlenia żubra. Prosimy o odpowiedź na szereg pytań, co zajmie Państwu około 10 minut. Dane uzyskane z odpowiedzi na zadane pytania będą wykorzystane do zbiorczej analizy statystycznej. Ankieta ma charakter anonimowy i żadne Państwa dane osobowe nie będą w przyszłości wykorzystane.

wieś

1. Jakże dla Państwa wynikają korzyści z mieszkania w otoczeniu Puszczy Knyszyńskiej?
2. Jakże dla Państwa wynikają niedogodności z mieszkania w otoczeniu Puszczy Knyszyńskiej?
3. Czy, gdyby zaistniała taka możliwość, zmieniliby Państwo miejsce zamieszkania z dala od Puszczy Knyszyńskiej?
4. Czy i w jakim zakresie działalność Lasów Państwowych służy ludności regionu Puszczy Knyszyńskiej?
5. Co w działalności Lasów Państwowych na terenie Puszczy Knyszyńskiej budzi Państwa niezadowolenie?
6. Czy na ten temat rozmawiacie Państwo z pracownikami Lasów Państwowych (np. z podleśniczym, leśniczym itd.)?
7. Jaki mają Państwo stosunek do ochrony przyrody na terenie Puszczy Knyszyńskiej?
8. W jaki sposób regulacje dotyczące ochrony przyrody zagrażają interesom mieszkańców?
9. Czy według Państwa wynikają jakieś zagrożenia związane z obecnością żubrów w Puszczy Knyszyńskiej?
10. Czy według Państwa wynikają jakieś korzyści, niekoniecznie materialne, związane z obecnością żubrów w Puszczy Knyszyńskiej?
11. Gdyby na ten temat miało się odbyć lokalne referendum, to czy głosowałiby Państwo za (1) likwidacją populacji żubra, (2) silną (ponad 50%) redukcją populacji żubra; (3) słabą (poniżej 50%) redukcją populacji żubra; (4) pozostawieniem istniejącego stanu populacji żubra?
12. Płeć M / K
13. Wiek 15-24 / 25-44 / 45 -60 / powyżej 60
14. Wykształcenie podstawowe / średnie / wyższe
15. Aktywność zawodowa gospodarstwo rolne / usługi turystyczne / zatrudnienie w gospodarce leśnej / pozostała działalność gospodarcza / pracownik zatrudniony na obszarze Puszczy Augustowskiej / pracownik zatrudniony poza Puszcza Augustowską / uczeń - student / emeryt – rencista / bezrobotny – prace dorywcze
16. Areał gospodarstwa i sposób gospodarowania do 0,5 ha / powyżej 0,5 ha do 5,0 ha / powyżej 5,0 ha do 20 ha / powyżej 20 ha.

Serdecznie dziękuję Państwu za poświęcony czas

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

43

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej